ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

Год выдання 36-ы
№ 26 (2180)
31 сакавіка 1967 г. ПЯТНІЦА
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

У САКРАТАРЫЯЦЕ ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ СССР

Днямі адбылося пасяджэнне сакратарыята праўлення Саюза пісьменнікаў СССР, прысвечанае абмеркаванню дзейнасці часопіса «Новый мир» за апошнія гады. У пасяджэнні ўдзельнічалі сакратары праўлення Саюза пісьменнікаў, кіраўнікі саюзаў пісьменнікаў братніх рэспублік, галоўныя рэдактары друкаваных органаў Саюза пісьменнікаў СССР і члены рэдкалегіі часопіса «Новый мир».

Са справаздачаю аб рабоце часопіса выступіў яго галоўны рэдактар А. Твардоўскі. Затым адбыўся шырокі абмен думкамі, які датычыць розных бакоў работы часопіса «Новый мир». У абмеркаванні прынялі ўдзел: А. Салынскі, А. Чакоўскі, М. Ціханаў, Л. Навічэнка, М. Турсун-задэ, В. Озераў, М. Грыбачоў, К. Варанкоў, Л. Собалеў, А. Суркоў, Г. Маркаў.

Абмеркаванне прайшло ў атмасферы шчырай, строга патрабавальнай, прынцыповай і разам з тым таварыскай крытыкі. Выступаючыя адзначалі, што часопіс «Новый мир» за апошнія гады апублікаваў па раздзелах мастацкай прозы, паэзіі, мемуарнай літаратуры і публіцыстыкі нямала значных твораў. Часопіс з цікавасцю сустракаецца чытачом. У лепшых сваіх матэрыялах ён актыўна выступае за мастацкае майстэрства, за патрабавальнае стаўленне да пісьменніцкай працы. Адзначалася таксама, што рад добра вядомых цяпер твораў пісьменнікаў братніх рэспублік атрымаў пуцёўку ў жыццё ў гэтым часопісе. Станоўчым бокам з'яўляецца і тое, што часопіс шырока знаёміць чытачоў з актуальнымі пытаннямі эканомікі, навукі і культуры.

Разам з тым удзельнікі абмеркавання аднадушна ўказвалі на істотныя ідэйна-мастацкія пралікі, упушчэнні і недахопы ў дзейнасці часопіса. Многім апублікаваным на яго старонках творам не хапае якасцей высокага мастацтва сацыялістычнага рэалізму, сапраўды праўдзівага, аптымістычнага адлюстравання шматграннага жыцця і гераічнай стваральнай працы савецкага народа. У радзе твораў аднабакова асвятляецца наша рэчаіснасць, збядняецца вобраз савецкага чалавека. У гэтай сувязі вострому крытычнаму разбору былі падвергнуты апавяданне А. Макарава, аповесці В. Сёміна, Б. Мажаева і некаторыя іншыя творы.

Відавочныя пралікі і памылкі мелі месца таксама ў раздзеле крытыкі і бібліяграфіі часопіса. Усеагульнае рэзкае асуджэнне атрымаў артыкул В. Кардзіна «Легенды і факты», прасякнуты ілжывай тэндэнцыяй да неабгрунтаванага перагляду і прыніжэння рэвалюцыйных і гераічных традыцый савецкага народа. Указвалася, што ў радзе выпадкаў у крытычных выступленнях часопіса выказваліся памылковыя разважанні ў вытлумачэнні праблемы героя і мастацкай праўды, праяўляліся перажыткі групавых схільнасцей, допускаліся факты бесцырымоннага захвальвання адных твораў і агульнага «разносу» другіх. У ходзе абмеркавання крытыкаваліся асобныя артыкулы В. Лакшына, А. Шарава і інш. Адзначалася, што рэдкалегія «Нового мира» слаба рэагавала на крытыку недахопаў у рабоце часопіса з боку грамадскасці.

У заключэнне А. Твардоўскі выказаў падзяку за слушны і прынцыповы аналіз дзейнасці часопіса. Ён запэўніў сакратарыят праўлення СП СССР, што рэдакцыя ўважліва вывучыць крытычныя заўвагі і ўлічыць іх у далейшай рабоце часопіса.

Сакратарыят праўлення СП СССР папоўніў склад рэдкалегіі «Нового мира» і зацвердзіў членамі рэдкалегіі Ч. Айтматава, Я. Дораша і М. Хітрова.

МІНСК РЫХТУЕЦЦА ДА СВАЙГО ЮБІЛЕЮ

Сталіца нашай рэспублікі неўзабаве будзе святкаваць юбілей. Старажытны Мінск адзначыць сваё дзевяцісотгоддзе.

Да свята вуліцы і плошчы Мінска апрануцца ў святочнае ўбранне. Эскізы гэтага ўбрання ствараюць беларускія архітэктары і мастакі. Афармленне горада адлюструе яго гістарычны шлях, слаўныя рэвалюцыйныя традыцыі, барацьбу ў гады фашысцкай навалы і сённяшні росквіт, працоўныя подзвігі мінчан.

Наш фотакарэспандэнт А. Каляда зрабіў гэты здымак у адной з майстэрань, дзе працуюць над стварэннем эскізаў афармлення Мінска архітэктары С. Баткоўскі, І. Есьман, мастак Ц. Кіпніс.

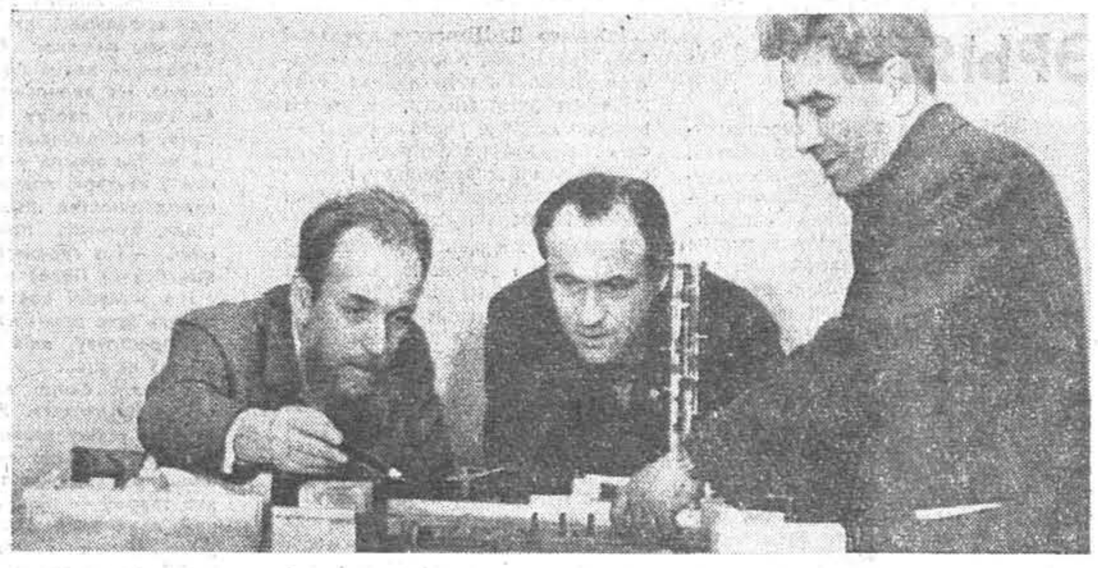

2 КРАСАВІКА — ДЗЕНЬ ГЕОЛАГА

Геолагі. Людзі мужнай прафесіі, людзі вечнага пошуку. Гэта яны ў спякоту і сцюжу, у дождж і туман першымі пракладваюць сцежкі да падземных кладовак, што хаваюць нафту і мінеральныя солі, руду і каменны вугаль, золата і ўран...

Рычард Грынкевіч, якога вы бачыце на здымку фотакарэспандэнта БЕЛТА У. Лупейкі,—адзін з гэтага неспакойнага племя шукальнікаў. Ён буравы майстар Беларускага геолага-гідрагеалагічнага трэста. Пятнаццаць год працуе Рычард Ільіч у геалогіі. За гэты час ён са сваёй экспедыцыяй аб'ездзіў усю Беларусь. Спецыяльнасць Грынкевіча—разведка падземных вод...

Сёння ў Рычарда Грынкевіча, як і ў соцень яго таварышаў па прафесіі,—звычайны працоўны дзень. У розных кутках рэспублікі працягваюцца пошукі новых падземных скарбаў, на якія так багата наша зямля.

Шчаслівага пошуку!

МУЗЫЧНАЕ ЖЫЦЦЁ

ПРЫСВЕЧАНА ВЯЛІКАМУ 50-ГОДДЗЮ

Як беларускія кампазітары рыхтуюцца да 50-годдзя Савецкай улады—пра гэта ішла гаворка на агульным сходзе, які адбыўся пазаўчора ў Саюзе кампазітараў БССР.

Паведамленне аб новых творах, напісаных да свята, аб сімфоніях, кантатах, песнях, над якімі працуюць кампазітары, зрабіў старшыня праўлення народны артыст СССР Р. Шырма. Сёлета нашы кампазітары прымуць удзел у музычных фестывалях, якія адбудуцца ва ўсіх абласцях рэспублікі, сустрэнуцца са сваімі калегамі з Ленінграда, Украіны, Прыбалтыкі, выступяць у канцэртах беларускай музыкі ў гарадах Расіі.

У абмеркаванні пытанняў, узнятых Р. Шырмам, прынялі ўдзел К. Сцепанцэвіч, Г. Вагнер, І. Кузняцоў, М. Шнейдэрман, Д. Жураўлёў, І. Нісневіч, А. Ладыгіна.

ЛЫСЕНКАЎСКІЯ ВЕЧАРЫ

Па рашэнню ЮНЕСКО сёлета адзначаецца 125-годдзе з дня нараджэння выдатнага ўкраінскага кампазітара Міколы Лысенкі. Юбілей заснавальніка ўкраінскай нацыянальнай музычнай школы адсвяткавалі і ў Беларусі. У канцэртнай зале філармоніі і Вышэйшай партыйнай школе адбыліся музычныя вечары, на якія з Кіева была запрошана брыгада артыстаў.

Са спадчынай свайго славутага земляка пазнаёмілі слухачоў спевакі Ю. Дзямчук, З. Сарокіна, А. Казак, А. Канько, лаўрэат Рэспубліканскага конкурсу імя Лысенкі В. Аўдзееў. У выкананні лаўрэата Рэспубліканскага конкурсу імя Лысенкі піяніста В. Лебедзева прагучалі «Элегія» і Другая рапсодыя Лысенкі, лаўрэат Міжнароднага конкурсу скрыпачоў А. Гарохаў выканаў яго «Украінскую рапсодыю»...

Лектар-музыказнаўца Кіеўскай філармоніі Святлана Аляксеева расказвала пра творчы шлях аўтара «Наталкі-Палтаўкі», «Тараса Бульбы», «Энеіды».

На здымку: украінскія артысты — удзельнікі лысенкаўскіх канцэртаў у Мінску.

Фота М. РУБІНШТЭЙНА.

ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

На семінары педагогаў дзіцячых музычных школ Масквы, скліканым камісіяй Саюза кампазітараў СССР па музычна-эстэтычнаму выхаванню дзяцей і юнацтва, адбыўся паказ музыкі для дзяцей кампазітараў Беларусі. У механічным запісе і жывым выкананні прагучалі песні і інструментальныя творы Г. Вагнера, Я. Глебава, Д. Камінскага, І. Кузняцова, Ю. Семянякі, Э. Тырманд, М. Шнейдэрмана.

У Маскву выязджалі член праўлення Саюза кампазітараў БССР Д. Камінскі і музыказнаўца К. Сцепанцэвіч.

Беларуская музыка для дзяцей атрымала добрыя водгукі.

ПЕСНІ БАРАЦЬБЫ

У Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі разгорнута перасоўная выстаўка Берлінскай акадэміі мастацтваў, прысвечаная гісторыі нямецкай рабочай песні.

Сярод шматлікіх экспанатаў выстаўкі ёсць і матэрыялы аб музычных сувязях нямецкага і беларускага народаў.

Мелодыя нямецкай рабочай песні памяці Карла Лібкнехта і Розы Люксембург паслужыла ў свой час асновай для беларускай рэвалюцыйнай песні «Уперад, Брэстчына» (1933 г.). У архівах Берлінскай акадэміі мастацтваў захоўваецца і песня беларускіх народных мсціўцаў, складзеная М. Тамуркіным і А. Вешавым.

Выстаўку нямецкіх сяброў наведалі калектывы музычных школ Мінска, музычнага вучылішча, інстытута замежных моў. Пабывала тут і нямецкая маладзёжная дэлегацыя, якая гасціла ў Мінску.

З гутаркамі ля стэндаў выступала старшы выкладчык кансерваторыі Л. Мухарынская.

Р. АЛАДАВА,
студэнтка.

У ГАСЦЯХ У НОВАСІБІРЦАЎ

Па запрашэнню сібірскага аддзялення Саюза кампазітараў РСФСР у Новасібірску ў творчай камандзіроўцы пабываў малады беларускі кампазітар Д. Смольскі. Яго аўтарскія выступленні праходзілі ў рамках творчага абмену новасібірскіх кампазітараў з кампазітарамі братніх рэспублік.

У БАНДЭРОЛЯХ — НОТЫ

З многіх гарадоў краіны ў адрас Саюза кампазітараў Беларусі прыходзяць пісьмы з просьбай выслаць ноты новых твораў для ўключэння ў рэпертуар юбілейных канцэртаў.

За апошні час «музычныя бандэролі» адасланы з Мінска ў Чарнаўцы, Тбілісі, вучням сярэдняй школы № 6 Слуцка, у вёску Заберазь Іўеўскага раёна, нафтавікам Наваполацка.

СУСТРЭЧЫ СА СЛУХАЧАМІ

Беларускія кампазітары — частыя госці на прадпрыемствах, у калгасах, навучальных установах рэспублікі.

Я. Цікоцкі нядаўна сустрэўся з педагогамі і вучнямі музычнай школы калгаса імя Гастэлы Мінскага раёна. У гасцях у школьнікаў пабывалі І. Кузняцоў, Ю. Семяняка, М. Шнейдэрман. Па запрашэнню пастаянна дзеючых курсаў культасветработнікаў пры Міністэрстве культуры БССР са слухачамі сустрэліся Ю. Семяняка і І. Кузняцоў.

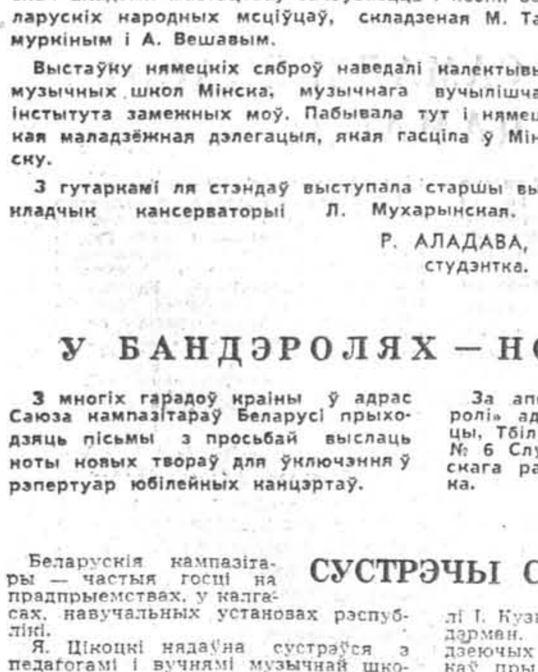

Закончыўся рэспубліканскі конкурс юных талентаў, прысвечаны 50-годдзю Савецкай улады. З усіх куткоў рэспублікі з'ехаліся ў Мінск юныя скрыпачы, піяністы, духавікі, майстры ігры на народных інструментах. Журы вылучыла лепшых, [illegible] граматы.

На здымку — першая юная скрыпка рэспублікі, адзінаццацігадовы Саша Шанін. Саша вучыцца ў 5 класе цэнтральнай музычнай школы.

Фота А. САВІЦКАГА.

НА ПАЛІЦАХ І НА СКЛАДАХ...

У БРЭСЦЕ НЯЎМЕЛА ГАНДЛЮЮЦЬ КНІГАМІ

У МАГАЗІН «Мастацтва» гэта пажылая жанчына зайшла бадай што першай. Яна таропка агледзела паліцы з альбомамі і карцінамі і, убачыўшы на стале нотную літаратуру, накіравалася да яго. Жанчына доўга перабірала стосікі, клала іх на ранейшае месца і пачынала зноў усё спачатку. Нарэшце, яна падышла да прадаўца Л. Вайцюк і, быццам апраўдваючыся, сказала:

— Дачка мая папрасіла купіць песню «Мяцеліца», а я нешта не магу знайсці. Памажыце.

— Здаецца, гэта песня не «Мяцеліца», а «Ой, мяцеліца».— падышоўшы да стала, зазначыла прадаўшчыца.— Вы не памятаеце, хто аўтар?

— Не, не памятаю.

— Тады не ведаю, як і быць...

Жанчына магла б пайсці з кнігарні, як кажуць, з чым прыйшла, каб не агульная дапамога пакупнікоў.

Тое, з чым я сустрэўся ў магазіне «Мастацтва», міжволі прымусіла мяне задумацца, якім павінен быць прадавец кнігарні. Звычайна пра лепшых работнікаў гандлю мы гаворым, ужываючы эпітэты «ветлівы», «культурны», «чулы», «старанны» і г. д. І рэдка або ніколі не гаворым «прадавец-кансультант». А гэта немалаважна, асабліва ў кніжным гандлі. Калі, скажам, у гастраноме пакупнік не заўсёды звяртаецца за дапамогай да прадаўца, дык у кнігарні без гэтага проста немагчыма.

Калі я пачынаў размову аб гэтым з некаторымі дырэктарамі магазінаў г. Брэста, тыя толькі здзіўлена паціскалі плячыма.

— Даруйце, якая яшчэ патрэбна кансультацыя? Кнігі выстаўлены на паліцах, усюды свабодны доступ. Няхай выбіраюць пакупнікі сабе на здароўе, што ім патрэбна...

Зноў успамінаю выпадак у кнігарні № 4, што на Маскоўскай вуліцы. Падлетак-школьнік доўга прыглядаўся да паліц у аддзеле мастацкай літаратуры. Па ўсім відаць было, што юны пакупнік прыйшоў сюды невыпадкова. Нарэшце, ён сказаў, што яму трэба да школьнага вечара новыя вершы пра Леніна на беларускай мове. Для работнікаў прылаўка гэта просьба аказалася не з лёгкіх. Калі я заўважыў, што ў магазіне ёсць «Вецер з Волгі» А. Вялюгіна і што гэта паэма якраз будзе па густу юнаму пакупніку, прадаўцы адказалі, што гэтую кнігу яны проста выпусцілі з віду.

За гэтым «выпусцілі з віду» тоіцца зусім не выпадковасць. Многія работнікі кніжнага гандлю проста не ведаюць, што ў іх ляжыць на паліцах, якія навінкі паступаюць у магазін. Адсюль ідуць і ўсе ўпушчэнні з распаўсюджваннем беларускіх выданняў.

Дырэктар магазіна № 13 Р. Асмакоўскі паведаміў мне, што ад кнігарні працуе трынаццаць кіёскаў, дзесяць латкоў. У летні час колькасць кіёскаў значна павялічваецца. Дадаткова продажам літаратуры займаюцца праваднікі поезда «Брэст — Масква».

— Як з продажам беларускай літаратуры?—пытаюся ў Р. Асмакоўскага.

— Стараемся. Але ведаеце — палежвае...

Іду да першага ж кіёска № 6, што на аўтобуснай станцыі. За шкляной вітрынай ніводнага беларускага выдання, калі не лічыць альбома «Брэсцкая крэпасць-герой». Кіяскёрша В. Сегянюк, у мінулым работніца фабрыкі масавага пашыву адзення, доўга корпаецца пад прылаўкам і, нарэшце, кладзе перада мною «Лясныя казкі» М. Калачынскага і «Дождж-грыбасей» Н. Гілевіча. Нічога больш з беларускіх выданняў няма. У кіёску № 7, што на цэнтральным рынку, я адшукаў некалькі экземпляраў зборніка беларускіх народных казак «Дзіва» ў перакладзе на рускую мову. І такі малюнак ва ўсіх трынаццаці кіёсках. Вось так «стараецца» дырэктар магазіна Р. Асмакоўскі. Ды ці толькі адзін ён?

У магазіне «Літаратура краін народнай дэмакратыі» на відным месцы выстаўлены кнігі і альбомы чэшскіх, польскіх, венгерскіх выданняў. Ёсць тут і аддзел беларускай літаратуры, на паліцах якога мала навінак. Затое на складзе я бачыў нераспакаваныя «Дзень паэзіі 1966 г.».

Сярод работнікаў кніжнага гандлю г. Брэста мне неаднойчы даводзілася чуць адно і тое ж:

— Мала атрымліваем новай літаратуры. Як выканаць план, не ведаем.

— А на складзе як?

— Хоць шаром пакаці.

Калі загадчык склада П. Несвятаеў расчыніў дзверы, я дзіву даўся: цэлыя кніжныя горы. На паліцах—двухтомнік П. Панчанкі, творы Я. Брыля, П. Галавача, Ц. Гартнага, М. Чарота, «Паэзія праўды» Р. Бярозкіна.

Старшы таваразнаўца абласнога кнігагандлю Н. Камолава тлумачыць:

— Тут большасць уцэненай літаратуры. Паляжала ў магазіне— не прадалі. Вось і зноў прывезлі на склад. Цяпер не ведаем, што рабіць. Відаць, трэба зноў машыну накіраваць у Баранавічы. Там умеюць прадаваць літаратуру мінулых год выдання.

Пра добры вопыт работы баранавіцкіх таварышаў мне даводзілася чуць да гэтага. І вось я ва ўніверсальным кніжным магазіне № 6. Дырэктар кнігарні Я. Буланава расказала, у прыватнасці, што не бывае ніводнага месяца, каб не перавыконваўся план продажу літаратуры. У работнікаў кнігарні ёсць надзейныя памочнікі — 49 грамадскіх распаўсюджвальнікаў. На трыкатажнай фабрыцы вось ужо колькі год працуе народны кіёск, якім загадвае сапраўдная энтузіястка Зоя Міхайлава.

Амаль палову дня я прабыў у гэтым магазіне, не без радасці назіраючы, як работнікі прылаўка сустракаюць кожнага пакупніка, быццам жаданага госця. Калі няма патрэбнай кнігі, тут жа афармляецца заяўка, якая абавязкова будзе выканана.

Міжволі падумалася, што брэсцкім таварышам якраз і не хапае гэтай культуры ў абслугоўванні пакупнікоў. Ці не варта прыехаць у Баранавічы павучыцца?

Вялікая роля ў распаўсюджванні кніг адводзіцца абласному бібліятэчнаму калектару. У тым, што на складзе скапіліся горы літаратуры мінулых год выданняў, безумоўна, немалая яго віна. Прывяду такі прыклад. У Баранавічах я наведаў цэнтральную бібліятэку. Паміж мною і загадчыцай Г. Манцэвіч адбываецца наступны дыялог:

— Што ў вас ёсць з кніг М. Чарота?

— Нічога. Хіба толькі кніга М. Яраша «Міхась Чарот».

— Колькі камплектаў двухтомніка П. Панчанкі?

— Ніводнага.

На складзе гэтых кніг густа, а ў бібліятэках — пуста. Сам па сабе напрошваецца вывад: калі б дырэктар бібліятэчнага калектара М. Клопава больш сур'ёзна цікавілася патрэбамі бібліятэк, іх камплектаваннем, такога б становішча з уцэненай літаратурай, безумоўна, не было б.

За апошні час у Брэсцкай вобласці адкрыта нямала спецыялізаваных магазінаў. Толькі ў Брэсце іх сем. Спецыялізацыя, вядома, справа добрая. Аднак галоўнае тут — кадры, іх падбор, выхаванне. З гэтым жа якраз не ўсё добра. Большасць работнікаў не мае спецыяльнай адукацыі. Ім цяжка быць прадаўцамі-кансультантамі, ад якіх і пачынаецца культура гандлю, далейшы шлях кнігі ад прылаўка да пакупніка. Ці не адсюль і вынік: план продажу літаратуры за студзень не быў выкананы. У лютым ён, што называецца, узяты штурмам. Крывая выканання плана вагаецца, як стрэлкі компаса. Пры такіх ваганнях цяжка вызначаць далейшы маршрут. Даўно час знайсці прамую дарогу да пакупніка.

М. ПАРАХНЕВІЧ,
спец. кар. «Літаратуры і мастацтва».

г. Брэст.

ПАЛЕСКІЯ РУЧНІКІ

У вёсцы Охава Пінскага раёна жыве Ганна Антонаўна Верыч. Пінская фабрыка мастацкіх вырабаў нядаўна заключыла з ёю дагавор на стварэнне тканых сувенірных ручнікоў, малюнак якіх зацверджаны мастацкім саветам Міністэрства мясцовай прамысловасці БССР.

Многім вядомы тканыя ручнікі Ганны Васільеўны Новік і Марыі Макараўны Дзямковіч з вёскі Моталь Іванаўскага раёна. Іх можна сустрэць у фірменных магазінах сувеніраў у Мінску і іншых гарадах краіны.

Тры майстрыхі — удзельніцы Усесаюзнай выстаўкі сувенірных і падарункавых тавараў у Маскве. Іх творы атрымалі высокую ацэнку, 250 іх тканых ручнікоў накіруюцца ў Манрэаль.

Цяпер палескія майстрыхі распрацоўваюць новыя ўзоры ручнікоў.

А. СТУПАК.

ДА СЯБРОЎ

Даўняя дружба звязвае часопіс беларускіх дзяцей «Вясёлка» і часопіс лужыцка-сербскіх піянераў «Пломё». Неаднойчы «Пломё» быў госцем на старонках «Вясёлкі», і нашы дзеці з цікавасцю знаёміліся з жыццём сваіх лужыцка-сербскіх сяброў.

У гэтым месяцы «Пломё» спаўняецца 15 гадоў. У сувязі з юбілеем галоўны рэдактар часопіса К. Краўц прыслаў у «Вясёлку» сардэчнае запрашэнне. У Германскую Дэмакратычную Рэспубліку на святкаванне 15-годдзя «Пломё» ад рэдакцыі «Вясёлкі» паехаў Сяргей Грахоўскі.

□ □ □

Беларусь — Балгарыя, Балгарыя — Беларусь... У апошнія гады на гэтых маршрутах дружбы асабліва ўмацаваліся масты літаратурных сувязей. Балгарскія пісьменнікі — частыя госці беларускіх літаратараў. Гэтак жа часта нашы паэты і празаікі наведваюць сваіх балгарскіх калег. Па запрашэнню Саюза балгарскіх пісьменнікаў выязджае ў братнюю краіну ў творчую камандзіроўку Ніл Гілевіч.

ГАЗЕТА ПА КАБЕЛЮ

АДНОЙЧЫ, памятаю, прачытаў я заметку пра тое, як самалёт з матрыцамі «Праўды» на борце не змог сесці ў Мінску з-за густога туману. [illegible] У той дзень, пісаў аўтар, газета [illegible] выйшла ў свет [illegible] свежую газету, не падазрае, а правільней сказаць, не задумваецца над тым, які вялікі і складаны шлях прайшла яна, пакуль трапіла ў паштовую скрынку.

Пра ўсё гэта я пішу не дзеля таго, каб папракнуць таго-сяго з чытачоў. Проста захацелася нагадаць, што сёння для паслуг прэсы — самыя сучасныя тэхнічныя сродкі. І сродкі гэтыя з кожным годам удасканальваюцца.

Яшчэ зусім нядаўна ўсе мы з гордасцю гаварылі, што «Правда» і іншыя цэнтральныя выданні, дзякуючы нашым лётчыкам, друкуюцца ў Мінску ў той жа дзень, што і ў Маскве.

А сёння — авіядастаўка матрыц з Масквы ў Мінск і іншыя гарады краіны—анахранізм. Сёння «Правда», «Известия» і «Сельская жизнь» [illegible] радуюцца ў Мінску [illegible] па кабелю.

Скажу адразу—гэта не проста. Цэх прыёму газетных палос па каналах сувязі (так іх афіцыйна называюць) [illegible] прыборамі, якіх тут не пералічыш.

Пойдзем і мы следам. Сёння гаспадыняй тут Ася Ліпарская—інжынер-тэхнолаг.

— Усё вельмі проста,—[illegible]— Асноўную работу робяць механізмы—вось [illegible]

...Ролю гіда ўзяла на сябе старшы інжынер Маргарыта Паўлюк. Яна падыходзіць са мной то да аднаго, то да другога прыбора і тлумачыць яго прызначэнне. Маргарыта Мікалаеўна імкнецца расказваць пра ўсё гранічна папулярна, але я паграшу супраць ісціны, калі скажу, што мне ўсё стала зразумелым. І ўсё ж сутнасць я ўлавіў...

У Маскве, у Доме «Правды», стаіць перадатчык—барабан, на які намотваецца газетная паласа, надрукаваная з аднаго боку. Тэкст «счытвае» праменьчык святла. Рознай сілы адбіткі яго вяртаюцца назад у прыбор, дзе ператвараюцца ў электрычныя імпульсы. Адным словам, светлавая энергія ператвараецца ў электрычную.

У Мінску адбываецца адваротны працэс—электрычныя імпульсы зноў ператвараюцца ў светлавыя. На гэты раз светлавы праменьчык ужо не «счытвае», а «піша». Піша на негатыўнай плёнцы, якая закладваецца ў спецыяльны апарат. Потым плёнка (памерам яна якраз з газетную паласу) праяўляецца, як звычайна гэта робіцца ў фатаграфіі, і высушваецца.

— На гэтым наша місія заканчваецца,— гаворыць Маргарыта Мікалаеўна.—Далейшы [illegible]

Механізмы—сплаў шкла і нікелю—таямніча пабліскваюць.

— Вось тут з плёнкі здымаецца копія на цынкавую пласцінку, пакрытую светаадчувальнай эмульсіяй.

Потым інжынер паказвае механізм, дзе пласціна абпальваецца ў спецыяльным сплаве солей. Далей—травільная машына. Яна праз 15 мінут выпускае гатовую пласціну, з якой ужо можна рабіць матрыцу.

Ну, а далей — усё звычайнае. Робіцца стэрэатып, закладваецца ў друкарскую машыну. І газета, можна сказаць, гатова.

Пасля таго, як я пазнаёміўся з усім гэтым тэхнічным цудам, засталося спытаць толькі, што ўсё гэта дае.

Людзі, што працуюць тут, адзін перад адным пачалі перада мной загінаць пальцы: па-першае, зараз не абавязкова прымаць пад увагу надвор'е—лётнае яно ці не, па-другое, новы спосаб намнога больш танны, па-трэцяе, усё робіцца намнога хутчэй, па-чацвёртае...

— Дарэчы, колькі працягваецца ўвесь працэс—ад моманту перадачы з Масквы да адліцця стэрэатыпа?

— Менш гадзіны...

І яшчэ пра адно. Зараз такім спосабам прымаюцца тры цэнтральныя газеты: «Правда», «Известия» і «Сельская жизнь». К пяцідзесяцігоддзю Кастрычніка сувязісты будуць прымаць шэсць выданняў. Сярод іх «Труд», «Комсомольская правда» і «Советский спорт».

М. ЗАМСКІ.

Пакуль толькі негатыў... Ці ўсё як след атрымалася? [illegible] інжынер Маргарыта Паўлюк. [illegible] электратэхніка Віктара Крывадубскага.

Фота М. РУБІНШТЭЙНА.

КРОКІ ФЕСТЫВАЛЮ

Закончыўся рэспубліканскі агляд самадзейных тэатральных калектываў. За дзевяць дзён у Мінску было паказана 45 спектакляў.

27 сакавіка ўдзельнікі драматычнага калектыву Жлобінскага раённага Дома культуры паказалі гераічную камедыю А. Галіева «Іголка і штых», тэатр лялек Рэчыцкага гарадскога Дома культуры — «Ваенную тайну» Л. Браусевіч. Два спектаклі прывезлі ў Мінск самадзейныя калектывы Мазырскага гарадскога Дома культуры. «Раскіданае гняздо» Я. Купалы паставілі артысты народнага тэатра, а «Два клёны» Я. Шварца — тэатр юнага гледача. З новай праграмай «Планета будучыні» пазнаёміла мінчан агітацыйна-мастацкая брыгада Рагачоўскага Дома культуры.

Тэатр мімікі і жэстаў рэспубліканскага Дома глуханямых 28 сакавіка паказаў спектакль па п'есе А. Маўзона «Канстанцін Заслонаў».

Былі таксама прагледжаны спектаклі, якія не значыліся ў праграмах рэспубліканскага агляду. Тэатр юнага гледача Віцебскага педінстытута пазнаёміў з прэм'ерай «Гусінае пяро» С. Лунгіна і І. Нусінава, самадзейныя артысты Рэчыцкага гарадскога Дома культуры паставілі аперэту Ю. Мілюціна «Трэмбіта», драматычны калектыў Дома культуры гродзенскіх тэкстыльшчыкаў — спектакль па п'есе В. Сабко «За другім фронтам», народны тэатр Мінскага трактарнага завода — драму Ю. Прынцава «Дзевятая сімфонія», а народны тэатр Бабруйскага гарнізоннага Дома афіцэраў — спектакль «Разлом» Б. Лаўранёва.

Адбылася творчая канферэнцыя, якая падвяла вынікі рэспубліканскага агляду самадзейных тэатральных калектываў. З дакладамі выступілі старшыні журы: рэктар Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута В. Захараў — пра спектаклі народных тэатраў, дырэктар Рэспубліканскага тэатра юнага гледача А. Вольскі — пра спектаклі самадзейных тэатраў юнага гледача, кандыдат мастацтвазнаўства С. Пятровіч — пра спектаклі драматычных калектываў, галоўны рэжысёр Рэспубліканскага тэатра лялек А. Ляляўскі — пра спектаклі самадзейных тэатраў лялек, намеснік дырэктара Дзяржаўнага рускага тэатра імя Горкага П. Левашоў — пра выступленні мастацкіх агітбрыгад, член рэпертуарна-рэдакцыйнай калегіі Міністэрства культуры БССР П. Харкоў — пра тэатры малых форм.

На рэспубліканскім аглядзе самадзейных тэатральных калектываў народны тэатр Аршанскага льнокамбіната паказаў спектакль па п'есе А. Штэйна «Паміж ліўнямі».

Фота В. АЛІНА.

З АДЧУВАННЕМ МАТЭРЫЯЛУ

У афішах рэспубліканскага агляду самадзейных тэатральных калектываў спектакль «За другім фронтам» В. Сабко не значыўся. Ён быў паказаны, так сказаць, звыш праграмы.

За сем год працы драматычны калектыў Гродзенскага Дома культуры тэкстыльшчыкаў з поспехам паставіў п'есы «Барабаншчыца». А. Салынскага, «Гасцініца «Асторыя» А. Штэйна, «Ваўкі ў горадзе» Л. Шэйніна і іншыя. Яго добра ведаюць у калгасах раёна. Летась аматары сцэны каля трыццаці разоў паказвалі свае спектаклі сельскім гледачам.

...Старая, амаль забытая п'еса «За другім фронтам», Як часта бывае ў самадзейных спектаклях, крыху нязладжаная масоўка, наігрыш, празмернае старанне. Занадта фарсіруе голас і забываецца, што яна адзіны ўладар над сотнямі жыццяў людзей, Мары-Клер (лабарантка Г. Худобкіна)... Але паступова акцёры «разыгрываюцца» — і глядач захоплены сцэнічным дзеяннем, уцягнуты ў кругаварот падзей.

У канцлагеры саюзнікі. Для палонных, здаецца, надышлі дні свабоды. Фашысцкую свастыку перакрывае англійскі сцяг (трапная дэталь мастака А. Гільварга, — ён жа і рэжысёр, — якая «іграе» на працягу ўсяго спектакля). Сцягі новыя, а парадкі ранейшыя...

Знаёмімся з новымі персанажамі. Эн Кросьбі — маці Джэн. Важная лэдзі са скупой жэстыкуляцыяй і глыбокімі перажываннямі, якія яна імкнецца схаваць. Добра іграе гэтую ролю артыстка А. Макеечава. Толькі касцюм яе вельмі бедны (дарэчы, дрэнна апрануты і бацька Джэн, камерсант Артур Кросьбі — тэхнік С. Зюзін).

У доме Кросьбі па-новаму складваецца лёс вядомых нам ужо герояў. У барацьбу ўступаюць два лагеры. І з гэтага часу на сцэне бачыш сапраўдную творчасць, вынаходлівасць і майстэрства выканаўцаў і рэжысёра. Кожная сцэна прадумана, кожны артыст добра ведае сваю задачу.

Амерыканскага бізнесмена Гібсана іграе Ю. Пахаркоў. Яго герой —чалавек не нахабны, нават выхаваны, але драпежнік вышэйшага класа. Усе планы свае ён ажыццяўляе з чароўнай усмешкай і жалезнай логікай капіталіста. І ўсюды Гібсан—Пахаркоў надзвычай натуральны.

Інжынер В. Шымак выступае ў ролі Рандольфа Крауфарда —жаніха Джэн. Ён нібы часова стаў маладым англічанінам, у якога шчырае каханне цесна перапляло-ся з грамадскім абавязкам, горкім службовым расчараваннем і ўласнай бездапаможнасцю. Надзвычай цікавы і пераканаўчы вобраз.

Хочацца назваць і выканаўцаў роляў Тані і Джэн. Хоць вобраз савецкай лётчыцы выпісан аўтарам крыху прамалінейна, інжынер Е. Зюзіна здолела паказаць нам сапраўднага камуніста, паўпрэда савецкага грамадства за мяжой. Болей удзячная для выканаўцы роля Джэн. Тут ёсць і біяграфія чалавека і складаныя душэўныя перажыванні. Усё гэта ўдала паказвае І. Клімава. Яе вобраз пераканаўчы, па-мастацку завершаны.

Спектакль ідзе да фіналу непрыкметна для гледача, што дасягаецца напружанасцю сцэнічнага дзеяння. Немалая заслуга ў гэтым рэжысёра А. Гільварга, які старанна адпрацаваў кожную мізансцэну, здолеў стварыць роўны ансамбль выканаўцаў.

С. ПЯТРОВІЧ.

ПА ВЫСТАВАЧНЫХ ЗАЛАХ

ІШОЎ ПА ЗЯМЛІ МАСТАК...

З ім цікава было сустракацца, калі ён вяртаўся з паездак — з пасёлка Полацкага нафтабуда, дзе па гарачых слядах падзей адлюстроўваў пейзажы новабудоўлі і яе слаўных працаўнікоў, з дзяржаўнай граніцы, дзе вывучаў жыццё воінаў, з старажытнага Івянца, куды ездзіў не толькі на эцюды, але і каб бліжэй пазнаёміцца з творчасцю майстроў беларускай керамікі, з Дома творчасці на Поўдні, дзе за які месяц паспяваў напісаць столькі эцюдаў, што хапіла б на добры дзесятак мастакоў...

Аднойчы, неўзабаве пасля апошняй паездкі ў Крым, ён запрасіў мяне паглядзець яго новыя акварэлі. Мы ішлі і размаўлялі пра тонкасці акварэльнай тэхнікі. І раптам Мікола Лукіч заўважыў на асфальце кветку—звычайны ружовы рамонак без сцяблінкі, сарваную некім проста так і кінутую. Не перапыняючы гаворкі, ён падняў кветку і машынальна пачаў распраўляць пялёсткі. Кветка як бы ажыла ў яго руках. Пасля ў кватэры яна знайшла месца сярод мноства іншых кветак, галінак, букетаў, прывезеных адусюль, —і з гарачага Поўдня, і з вільготнага Палесся...

І я міжволі падумаў пра тое, адкуль ідзе прыгажосць і сіла яго нацюрмортаў, якія ён так любіў і ўмеў пісаць...

Для яго было арганічным пачуццё прыгожага. Як дыхаць паветрам усяму жывому, гэтак жа неабходна было яму маляваць. Вось прыгледзьцеся на выстаўцы яго твораў — першай пасмяротнай, якая адкрылася нядаўна ў Дзяржаўным мастацкім музеі БССР, — да трапяткога мазка ў пейзажах і нацюрмортах, да цнатлівых фарбаў, іх адценняў, убачаных у беларускай прыродзе, — і вы пераканаецеся, што перад вамі мастак абвостранага пачуцця прыгожага, мастак тонкага ўспрыняцця навакольнага свету, мастак з пільным зрокам. Прыгледзьцеся, як ён ішоў да свайго палатна «Ганчар», — мы бачым на выстаўцы эцюды да гэтага твора: паступова акрэсліваецца каларыт, удакладняюцца дэталі кампазіцыі. Усё падпарадкавана глыбокаму адлюстраванню вобраза народнага ўмельца — творцы прыгажосці...

Мікола Тарасікаў цудоўна ведаў характар гэтых людзей — народных умельцаў, якіх кансультаваў, калі працаваў у Доме народнай творчасці. Колькі ён правёў гадзін, тыдняў, месяцаў, гадоў у задушэўных гутарках з імі пра самае запаветнае. Колькі панаведваў іх у беларускіх вёсках, падарожнічаючы па рэспубліцы ў пошуках скарбаў народнай творчасці. Глыбокае вывучэнне выяўленчага фальклору спрыяла ўзбагачэнню яго ўласнай жывапіснай палітры, памагала вырашаць складанейшыя каларыстычныя задачы, рабіла яго творчасць нацыянальнай па духу, па характару вобразаў. І яго работы сведчаць, што ў асобе Міколы Тарасікава мы маем мастака сапраўды нацыянальнага. Нацыянальнае жыве ў яго творах, яно арганічнае ў змесце і форме.

Пацвердзіць сказанае прыкладамі вельмі лёгка. Дастаткова прыгадаць ягоны «Беларускі нацюрморт», які па сутнасці стаў класічным у нашым беларускім савецкім выяўленчым мастацтве, партрэты кампазітараў М. Аладава і М. Чуркіна, лесніка, акадэміка М. Нікольскага, пейзажы «Ля млына», «Мінск. Элеватар», замалёўкі інтэр'ераў. Я не кажу ўжо аб шматлікіх эскізах касцюмаў, створаных Міколам Тарасікавым паводле народных беларускіх матываў.

Гледзячы на творы Міколы Тарасікава, выразна адчуваеш час, у які яны нарадзіліся. Гэта наш сённяшні дзень. Гэта наша сённяшняе жыццё.

Рыбакі Сожа, Дняпра, мінскія пейзажы, асушка балот Беларусі, будні пагранічнікаў, новабудоўлі сталіцы рэспублікі, горы Крыма і пейзажы ракі Арэсы, радзіма сонечнага Купалы і Полацкі нафтабуд — усё гэта жыве ў ягоных творах.

З ім нялёгка было спрачацца — ён цвёрда стаяў на сваім. І ў спрэчках, і ў творчасці. Але быў і самакрытычны. Не забуду, з якім непадробным хваляваннем дапытваўся ён пра недахопы сваіх твораў, адзначаныя ў адным з крытычных артыкулаў пра яго юбілейную выстаўку. У новых творах ён ставіў перад сабой усё больш і больш складаныя жывапісныя задачы.

Ён ішоў па зямлі, углядаючыся ў наваколле пільным зрокам мастака, радуючыся прыгожаму, не застаючыся абыякавым ні да аднае праявы жыцця, якая непасрэдна яго тычылася. А непасрэдна мастака тычыцца ўсё — і плоскасць сцяны новапабудаванага дома, якую ён павінен распісаць, і поспех шахцёра, якога ён хоча напісаць, і новы спектакль, які ён павінен афарміць, і росквіт роднай краіны, які ён апявае ў плакаце, і кветка на асфальце...

Мікола Тарасікаў ішоў па зямлі, як нястомны падарожнік. І ўсе, што ён бачыў, што ён зрабіў на зямлі, мы бачым у яго творах. Гэтыя творы, частка з якіх паказана на выстаўцы, — гонар нашага беларускага савецкага мастацтва. І жыць ім — доўга.

Уладзімір БОЙКА.

АБ'ЕКТЫЎ І ЯГО ПОЛЕ БАЧАННЯ

НАТАТКІ З РЭСПУБЛІКАНСКАГА АГЛЯДУ АМАТАРСКІХ КІНАФІЛЬМАЎ

Тры гады назад мне ўпершыню давялося быць на рэспубліканскім аглядзе аматарскіх кінафільмаў. Які вялікі крок з таго часу зрабіла наша самадзейнае кінамастацтва! Некалькі год назад у нас былі два-тры дзесяткі кінааматараў і амаль усе яны жылі ў Мінску. Цяпер самадзейныя студыі ёсць ва ўсіх абласцях рэспублікі і займаецца ў іх некалькі сотцень чалавек. Большасць фільмаў, паказаных на мінулым аглядзе, мелі чыста рэпартажны характар. Не было тэматычных, а тым больш іграўых стужак, ды і рэпартажы былі вельмі падобнымі адзін на адзін. А вось цяпер, пасля другога агляду самадзейных студый, журы знайшло магчымым скласці праграму з лепшых фільмаў для паказу на экранах кінатэатраў. Па ідэйна-мастацкіх вартасцях гэтыя стужкі мала чым адрозніваюцца ад прафесіянальных.

Кожны з прэміраваных на аглядзе фільмаў па-свойму цікавы. Фільм «Памятайце» аматарскай студыі Мінскага аддзялення інстытута «Прамэнергапраекта» — гэта ўсхваляванае апавяданне пра герояў Вялікай Айчыннай вайны — жывых і мёртвых, апавяданне, у якім арганічна зліліся паказ, паэтычнае слова і музыка. Фільм кінааматараў Мінскага акругова-га Дома афіцэраў «20 год вызвалення Беларусі» вырашаны ў дакументальным плане. Запамінаюцца знятыя «буйным планам» кадры, якія паказваюць герояў баёў. Карціна аматарскай студыі Мінскага політэхнічнага інстытута «Куба, Азія, Афрыка — Мінск» прысвечана інтэрнацыянальнай дружбе студэнтаў. У ёй ужыты мастацкія прыёмы, якія з'яўляюцца новымі і для прафесіянальнага кіно. Своеасаблівая іграўая стужка аматараў з Магілёўскага Дома культуры чыгуначнікаў «Я клён-12». Студыйцы Палаца культуры трактарнага завода стварылі два кароткаметражныя мастацкія фільмы: «У бібліятэцы» і «Жнівень». Зроблены яны з прафесіянальным майстэрствам і, нягледзячы на некаторыя сцэнарныя і акцёрскія недапрацоўкі, бясспрэчна, зацікавяць масавага гледача. Студыя аматараў Віцебскага дрэваапрацоўчага камбіната зняла навелу «Першая раніца». Удзельнічаюць у ёй маладыя акцёры тэатра імя Якуба Коласа. Гэта лірычны расказ пра нашых сучаснікаў. А вось іграўы фільм аматарскай студыі Дома культуры глуханямых «Мужы без выдумкі» вырашаны ў гратэскавай манеры. У фільме шмат цікавых знаходак. Арыгінальныя пошукі віцебскіх кінааматараў, якія знялі сатырычны фільм «За дзень да водпуску»...

Каля сарака стужак разглядзела журы рэспубліканскага агляду аматарскіх фільмаў, і палова з іх была адзначана дыпломамі, прэміямі, граматамі.

Але ці значыць гэта, што ў рабоце аматарскіх кінастудый няма ўжо недахопаў? Вядома ж, не. Хібаў у фільмах аматараў стала менш, але затое з'явіліся новыя, выкліканыя занадта ранняй «прафесіяналізацыяй» самадзейных кінаспецыялістаў. Вы сустрэнецеся, напрыклад, у фільмах аматараў са своеасаблівай «зоркавай» хваробай. У цітрах некаторых фільмаў можна прачытаць: «галоўны аператар», «рэжысёр-пастаноўшчык», «дырэктар фільма», «вучоны кансультант» і г. д. Якія толькі не выдумляюць пасады, каб паставіць сваё прозвішча асобным радком. Так няцяжка дайсці і да пераацэнкі сваіх дасягненняў. Кінааматар Д., напрыклад, паслаў скаргу на рашэнне журы, якое, хоць і ўзнагародзіла яго фільм, але не рэкамендавала яго на агляд у Маскву. Кінааматар С. другі раз прывозіў на агляд ролік, які мае цікавасць толькі для яго і яго сяброў. Крытыку непрызнаныя «творцы» сустракаюць у штыкі, замест таго, каб удасканальваць майстэрства, пачынаюць збіраць «станоўчыя водгукі» аб сваіх работах.

Сустрэнеце вы сёння і бойкіх гаспадарнікаў, якія спрабуюць выкарыстаць кіно для рэкламы падпарадкаваных ім устаноў. Жывапіснае палатно «Пасяджэнне ў дырэктарскім кабінеце» ці альбом на мелавай паперы з квартальнай справаздачай бухгалтэрыі такі кіраўнік пабаіцца заказаць, а вось загадаць самадзейнай студыі стварыць падобны «кінашэдэўр» можа. І аматары «ствараюць». Студыя Дома культуры чыгуначнікаў у Магілёве, напрыклад, выпусціла фільм «На ахове здароўя», які з'яўляецца ні чым іншым, як інсцэніраванай справаздачай аб рабоце медыцынскай службы чыгункі. Нічога агульнага з мастацтвам гэты твор не мае, аднак ён, вядома ж, быў «цёпла сустрэты» кіраўніцтвам чыгуначнага вузла. Між іншым, нядрэнна было б вылічваць кошт падобных фільмаў з начальнікаў, якія загадваюць ствараць іх.

Самадзейныя студыі адчуваюць вялікую патрэбу ў добрых сцэнарыях. Аб рэпертуары самадзейнасці мы клапоцімся, а на кінааматараў чамусьці забываемся. Не было нават спроб дапамагчы самадзейным студыям вырашыць сцэнарную праблему. Самадзейныя кінаспецыялісты бяруцца за справу самі, спрабуюць інсцэніраваць апавяданні, экранізуюць п'есы. Справа гэта нялёгкая і не абыходзіцца без кур'ёзаў. Юныя кінааматары Гомельскага Палаца піянераў, напрыклад, зрабілі фільм, у якім гаворка ідзе аб... разняволенні жанчыны.

Для аматарскага кіно, як і для прафесіянальнага, сцэнарная праблема застаецца праблемай нумар адзін, і тут патрэбна дапамога ўсіх зацікаўленых арганізацый — і прафсаюзаў, і Міністэрства культуры, і Саюза кінематаграфістаў. Магчыма, трэба аб'явіць рэспубліканскі конкурс на лепшы сцэнарый для аматарскага кіно.

Кінааматарскаму руху патрэбна адзінае метадычнае кіраўніцтва. Ведамасная разрозненасць наносіць вялікую шкоду студыям. Ужо даўно не радуюць нас, напрыклад, цікавымі работамі студыі пры палацах піянераў у Мінску, Брэсце, Баранавічах, на Мінскай станцыі юных тэхнікаў. Студыям трэба дапамагчы кваліфікаванымі кадрамі кіраўнікоў, апаратурай, але «гаспадароў» гэта не турбуе, а «староннія» ўмяшацца не могуць — чужое ведамства...

Ведамасная разрозненасць не дазваляе наладзіць вучобу кіраўнікоў самадзейных студый. А ад гэтага залежыць, у якім кірунку будзе далей развівацца самадзейнае кінамастацтва, чым будуць займацца аматары.

Настаў час паставіць пытанне аб разгортванні кінааматарства на вёсцы. Пакуль што самадзейнае кіно — пераважна «гарадское» захапленне. А што перашкаджае нам ствараць гурткі кінааматараў пры раённых дамах культуры, сельскіх клубах, у саўгасах і калгасах? Відаць, гэтым пытаннем трэба зацікавіцца абласным і рэспубліканскаму дамам народнай творчасці.

Аматарскае кіно яшчэ не пастаўлена на службу масававыхаваўчай рабоце. А колькі мы можам мець цікавых фільмаў пра гісторыю нашых прадпрыемстваў, устаноў, школ, калгасаў, пра баявыя і рэвалюцыйныя традыцыі народа, пра культурныя і гістарычныя помнікі роднага краю! На жаль, на гэтыя тэмы амаль нічога не выпушчана.

Рады кінааматараў растуць хутка. Трэба, каб у поле бачання іх аб'ектываў траплялі самае цікавае, самае яркае, самае значнае ў нашым жыцці.

П. ШАМШУР,
кінарэжысёр.

9 ТЫСЯЧ ШКОЛЬНІКАЎ

У Мінску закончыўся гарадскі агляд дзіцячай мастацкай самадзейнасці. Яму папярэднічалі мясцовыя агляды, у якіх прынялі ўдзел 280 харавых, танцавальных, музычных, драматычных і лялечных калектываў —каля дзевяці тысяч школьнікаў.

У рэпертуары юных драмгуртоўцаў — «Юнацтва бацькоў» Б. Гарбатава, «Асобае заданне» С. Міхалкова, «Мост разводзіцца апоўначы» Г. Трыфанава, «Трубілі горны раніцаю» А. Антакольскага і іншыя. Добра выступіў на аглядзе драматычны гурток 75-й школы, які паказаў п'есу А. Жарыкава «Бітва пры рацэ Кальміус». З рамантычнай піянерскай камедыяй Р. Каца і Я. Сазонава «Тры шпагі на траіх» пазнаёміла гледачоў драматычная студыя Палаца культуры трактарнага завода.

Смялей пачалі брацца за складаныя спектаклі лялечныя гурткі. Гурток 1-й сярэдняй школы паставіў «Мальчыша-Кібальчыша» Гайдара, а Дом культуры будаўнічага трэста № 1 — «Нязнайку-падарожніка» Носава.

У праграме дзіцячых танцавальных калектываў шырока прадстаўлены беларускія народныя танцы «Крыжачок», «Лявон», «Бульба», «Лявоніха» і інш. Харэаграфічныя кампазіцыі «Чапаеўцы» паказалі на аглядзе танцоры 16-й і 33-й мінскіх школ.

Цікава выступілі на аглядзе харавыя калектывы Дома культуры Мінскага аўтазавода, Палаца культуры камвольнага камбіната, школ №№ 50, 63 і 1. Вялікі чатырохгалосны хор 50-й сярэдняй школы ўсхвалявана выканаў песню рэвалюцыйнага падполля «Збіце аковы» і беларускую народную «Калілася чорна галка».

Творы Д. Шастаковіча і Д. Вердзі выканаў аркестр баяністаў 48-й школы. У праграме баянна-акардэоннага аркестра Дома культуры Мінскага аўтазавода—«Фантазія на рэвалюцыйныя песні» і ўступ да оперы Ю. Семянякі «Калючая ружа». З «Песняй беларускіх піянераў» Р. Пукста выступ духавы аркестр 51-й школы. Запомніўся аркестр «Малютка» з 33-й сярэдняй школы. На дзіцячых цацачных інструментах (ксілафоны, дудачкі, барабаны) ён выканаў рускую народную песню «У полі бярэзінка стаяла» і песню настаўніцы І. Фрайман «Вось такі ў нас аркестр».

Агляд паказаў узрослае майстэрства самадзейных калектываў мінскіх школ.

В. БАРЫСЕВІЧ,
дырэктар Дома мастацкай самадзейнасці Мінскага аблсаўпрофа.

Гэта сцэна з камедыі К. Крапівы «Хто смяецца апошнім». Спектакль пастаўлены драматычным калектывам Лідскага гарадскога Дома культуры (пастаноўка П. Дакукі, рэжысёр Д. Альпяровіч, мастак А. Ларыёнаў).

На здымку вы бачыце ў ролях Чарнавуса М. Гораша, Гарлахвацкага — эканаміста Л. Беразоўскага, Веры — служачую Р. Кучынскую і Тулягі — рабочага С. Зялінскага.

Фота А. КАЛЯДЫ.

ТКАЧЫХІ З ВЁСКІ НЯГЛЮБКІ

Унікальная выстаўка адкрыта ў Веткаўскім раённым Доме культуры. Тут сабраны ўзоры ткацтва вёскі Няглюбкі.

У экспазіцыі — посцілкі, ручнікі, пакрывалы, жаночыя касцюмы і ўборы, фартухі, паясы.

Сярод удзельнікаў выстаўкі — Матрона Крацянок, Аўдоцця Крацянок, Соф'я Мельнікава, Марыя Кавалёва, Алена Петрашэнка, Анастасся Сарасека, Ефрасіння Суглоб.

Творы нягпюбскіх майстроў радуюць вока адмысловымі спалучэннямі колераў, багаццем нацыянальнай арнаментыкі, прыгажосцю, зграбнасцю формы.

Гомель.

Л. ШАСТАКОЎ.

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

«Наследнікі Рабурдэна» некалі лічылася няўдалай п'есай Э. Заля. Але праходзяць дзесяцігоддзі, а п'еса не знікае з тэатральных афіш.

Прэм'еру «Наследнікаў Рабурдэна» днямі паказаў Гомельскі абласны драматычны тэатр. У спектаклі заняты заслужаныя артысты БССР М. Маліноўскі, Л. Гамуліна, артысты М. Карліна, В. Папова, Б. Сакалоў і іншыя. Пастаноўшчык спектакля — В. Амельчанка, мастак — Н. Якаўлеў.

Сцэну са спектакля вы бачыце на здымку. У ролі Рабурдэна — М. Маліноўскі, у ролі Шарлоты — М. Карліна.

Фота У. ТКАЧЭНКІ.

ВОДГУКІ, АДКАЗЫ

САМАДЗЕЙНАСЦІ ПАМАГЛІ

Пад такім загалоўкам у газеце «Літаратура і мастацтва» ад 14 лютага 1967 года было апублікавана пісьмо з Касцюковіцкага раёна. Дырэктар Касцюковіцкай музычнай школы М. Жмейда скардзіўся на няўважлівыя адносіны да ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці кіраўніцтва саўгаса «Белая Дуброва», у прыватнасці, дырэктара С. Клюшнікава.

Як паведаміў рэдакцыі сакратар Касцюковіцкага райкома партыі С. Рыжкоў, партыйны сход саўгаса «Белая Дуброва» абмеркаваў выступленне газеты і прызнаў крытыку правільнай. Удзельнікі мастацкай самадзейнасці будуць забяспечаны транспартам і дапамогай пры выездах на агляды і канцэрты.

Станіслаў Шушкевіч
ЗНАХОДКА

У пачатку пяцідзесятых гадоў давялося мне працаваць на далёкай Краснаяршчыне, у прыангарскіх мясцінах. Пабываў я ў тапаграфічным атрадзе, у некалькіх геалагічных партыях, прайшоў нямала глухіх таежных сцежак, плаваў па бурлівых Ангары, Енісеі, Тасеевай і іншых рэках.

Пра сустрэчы з палаўнічымі, геолагамі, тапографамі, лесарубамі, плытагонамі, пра цудоўную прыроду таежнага краю, пра яго птушыны і звярыны свет расказваю я ў нізцы нявыдуманых «Сібірскіх апавяданняў», над якімі цяпер працую.

Прапаную адно з іх увазе чытачоў напярэдадні Дня геолага.

АЎТАР.

У МЯНЕ новая пасада, новая работа. Я прыняты ў геолага-разведачную партыю. Ці спраўлюся я?..

Усю ноч мне не спалася. Не спалася, пэўна, і ад таго, што ў тайзе, ледзь не над самым домам, прарэзліва крычала сава.

Вёска Усце—гэта дванаццаць двароў. Наўкол тайга і вада. Хаты стаяць на высокім паўвостраве. Ля яго ўпадае ў раку Тасеева рэчка Усолка.

Яшчэ на досвітку я ўспароўся з пасцелі, спусціўся ўніз і прайшоўся тасееўскім берагам. Над ракою слаўся рэдкі туман. Да другога берагу было менш за кіламетр, але рака здалася мне бясконца шырокай.

Праз некалькі крокаў я заўважыў з дзесятак вялізных лодак, перавернутых дагары. Яны, відаць, нядаўна былі праканапачаны, бо церпка пахлі смалою. Унізе, ля бярвенчатай кладкі, стаяў невялічкі кацер—хутчэй вялікая маторная лодка. Кацерам яна звалася хіба толькі таму, што на ёй ёсць каюта, а над маторам—застрэшак і ўтульнае месца для старшыны і шкіпера.

Я ведаю, што ў кацеры начуе Мікола Сацукевіч. Тут ноччу менш дакучаюць камары, і старшына не расстаецца са сваім «караблём». Мікола—мой зямляк, мы з ім нядаўна, але моцна пасябравалі.

Па вузенькім трапу я ціха падымаюся на кацер. Дзверы не зашчэплены, і я прыадчыняю каюту. Мікола высоўваецца са спальнага мяшка, спрасонку торапка пытаецца:

— Што, пара?

— Куды?—не разумею.

— Ды мне ж загадана яшчэ ўчора адправіцца з вамі ў Бурны. Буравы шрот адвезці і арміраваныя каронкі. Вунь на палічцы фактура і мой пуцявы план-загад.

Усе гэтыя назвы для мяне вельмі ж загадкавыя, незразумелыя і трошачкі страшнаватыя. Але ж начальнік геалагічнай партыі Адольф Вакмістр, латыш-рыжанін, з першага позірку здаўся мне вельмі добрым і шчырым чалавекам, таму я неяк адразу і ахвотна згадзіўся пайсці на тую работу, якую амаль зусім не ведаю.

Мікола падымаецца. Я прашу прабачэння, што гэтак рана разбудзіў яго. А ён смяецца:

— Дык жа і добра. А то я мог бы заспаць. А работкі на сёння—уга колькі.

Пацягваючыся, ён раптам выпальвае:

— Дык гэта вы мне пакажаце фарватэр да Бурнага? Я ж там не быў ні разу.

Я аж рот разяўляю ад нечаканасці і маўчу. Мне толькі адзін раз даводзілася прабірацца ўверх па гэтай рацэ. Памятаю, што заплюшчваў вочы ад страху, калі праплывалі Рыжкаву шыверу. А цяпер на гэтай Міколавай шкарлупіне зноў давядзецца прабірацца праз шумлівую кіпучую плынь і... нават быць лоцманам!

Мікола тым часам выбег на борт і плюхнуўся ў ваду. Я любуюся яго моцнымі мышцамі, крамяністым целам, спрытам і забываюся на тое, што нам сёння трэба будзе зрабіць. Гляджу і зайздрошчу, што не ўмею так хораша плаваць і ныраць.

Мой зямляк выбраўся на бераг, крыху пабегаў, пасля спакойна прайшоў па трапу ў каюту, узяў ручнік і пачаў расціраццa. А я сяджу за столікам і чытаю фактуру. Літары здаюцца мне іерогліфамі. Сацукевіч парушае маўчанне:

— А ведаеце, давядзецца выехаць не скора, мусіць, пасля абеду. Радзіравалі з Канска, што адправілі груз толькі пазаўчора. Значыць, трактары яшчэ доўга будуць у дарозе. А на складзе і дзвюх прыгаршчаў буравога шроту не знойдзеш.

З лаўкі-скрынкі Мікола вымае пілу і сякеру. Мы ідзём да карча-вываратня: трэба гатаваць юшку на сняданне.

З-за гор выплывае цёплае, радаснае чэрвеньскае сонца. Пачынаюць даймаць камары, і мы нацягваем на галовы накамарнікі. Пад сеткай усё наваколле здаецца захмураным, праз яе цяжка дыхаць, даводзіцца час ад часу праціраць спатнелыя ілбы.

На пагорку раскладаем вогнішча.

— Пачакайце, я вам пакажу, ненажэрныя,—злуецца Мікола на камароў і падкідвае ў вогнішча сухога быльнягу. Спачатку вырываецца клубок цёмнага дыму, а пасля высока шугае полымя. І камароў вакол вогнішча не стала.

У кацялку закіпела юшка, запахла свежай сцерляддзю і цыбуляй. З нейкай урачыстасцю Мікола нясе кацялок у каюту.

— У нас, над Бярэзінаю,—кажа ён,—можна было б паснедаць і на беразе, а тут ад гэтай пагані і рот не разявіш.

Толькі пад вечар на супрацьлеглым беразе Усолкі загрукаталі трактары. Мікола хутка завёў матор. Мы мігам праляцелі больш за кіламетр уніз па Тасеевай і павярнулі ў вусце Усолкі. Мікола спрытна прышвартаваў кацер да перавознага насцілу і гэтак жа спрытна перанёс у кацер некалькі скрынак буравога шроту.

— Паехалі!—крычыць ён Адольфу Васільевічу. Той махае рукою, крычыць нам услед:

— Не пухніце ад камара, браткі!

Слова «браткі» ён ужывае толькі тады, калі гаворыць з беларусамі, і нам гэта падабаецца.

Кацер наш на сярэдзіне ракі. Яму нялёгка

(Заканчэнне на 4-й стар.).

Сярод кніг

КЛЮЧЫ КУЮЦЦА...

Журналістка прыязджае ў мясціны, дзе раней не бывала. «Перад вачамі — новы, незнаёмы свет... Стаіш перад яго зачыненымі дзвярамі і, тоячы ў душы няўпэўненасць і надзею, як той казачны падарожнік, толькі пакорліва просіш: «Сезам, адчыніся!»... Ага, так ён табе і адчыніцца, пачакай трохі! Ты хто — Яфім Дораш, Георгі Радаў, Ілья Звераў?..»

Вера Палтаран называе толькі тры імені майстроў савецкага нарыса, у якіх, паводле яе пераканання, ёсць ключы ад запаветнага сезама. Тры імені, ёй асабліва блізкія. Добры ўзлёт у апошнія гады публіцыстыкі, як мастацкага жанру, шмат у чым абавязаны гэтым імёнам і зрабіў іх шырока папулярнымі. Гэтак жа, як імя Валянціна Авечкіна. Як імёны ленінградца Фёдара Абрамава і сібірака Леаніда Іванова. Як імя Юрыя Чарнічэнкі, з чыёй «Рускай пшаніцай» мала якое публіцыстычнае даследаванне апошніх гадоў зраўняецца па глыбіні і мужнасці...

Крыўдна, але беларуская журналістка не назвала ў ліку нарысістаў, якія выклікаюць у яе харошае пачуццё прафесіянальнай зайздрасці, ніводнага земляка. Выпадковасць? О, калі б можна было давесці, што выпадковасць!..

Давесці гэта немагчыма. Пры ўмове, вядома, калі не грашыць супраць ісціны і сумлення. І не зневажаць родную літаратуру заніжанымі крытэрыямі — хоць саплівае, маўляў, ды сваё. Будзем шчырыя і прызнаем — калі ў цэлым у савецкай літаратуры жанр нарыса зрабіўся адным з самых аўтарытэтных і з поўным правам нясе цяпер высокае званне авангарда літаратуры, то ў нашай беларускай літаратуры нарыс пакуль яшчэ — ар'ергард. Не хапае яму грамадзянскасці, баявітасці, вострай пастаноўкі надзённых праблем, глыбокай распрацоўкі жыццёвых пластоў, да якіх звяртаюцца нарысісты.

Літаратуры беларускай спрадвеку была больш блізкай вёска, чым горад. Пераважная большасць пісьменнікаў і па гэты дзень адчувае сябе «на кані» менавіта ў вясковай стыхіі. Як многа ў выніку з'яўляецца нарысаў з адменнымі краявідамі, мудрэйшымі сівабародымі дзядамі, замілаваным апісаннем таго, як рыпяць масніцы, як цурчыць на золку малако ў даёнку, — і ў той жа час з поўнай недасведчанасцю, якімі ж усё-такі сапраўднымі турботамі жыве сёння вёска. Сёння, а не тады, калі аўтар бегаў басанож па лужынах каля хаты і на ўсё, што дзеецца вакол, пазіраў з вышыні свайго тагачаснага росту.

Ёсць у нас, вядома, і нарысісты, якія не цураюцца лічбаў, нават часам імі злоўжываюць. Але кожная лічба ў Леаніда Іванова ці Чарнічэнкі хвалюе, трывожыць, прымушае думаць, а ў нашыя ўчытваюцца хіба толькі карэктары. Бо лічбы гэтыя не б'юць у набат аб тым, што наспела тэрміновая неабходнасць нешта мяняць, нешта папраўляць, нешта браць пад пільную дзяржаўную і грамадскую ўвагу, а нудна ілюструюць правільнасць ужо звернутай увагі, ужо зробленых захадаў.

У кнізе Веры Палтаран «Ключы ад сезама» мне вельмі спадабаўся нарыс «Лён мой, лён». Спадабаўся іменна таму, што ёсць у ім не дужа часты ў беларускіх нарысах роздум над убачаным. З харошай, я б сказаў, нават са шчымлівай шчырасцю, з добрым непакоем дзеліцца аўтар назіраннямі над тым, што становіцца, мусіць, непазбежнай праблемай у вытворчым арганізме, дзе, як на Аршанскім ільнокамбінаце, з дванаццаці тысяч рабочых каля дзесяці тысяч — жанчыны.

Аўтар не адважваецца даваць рэкамендацыі — зрабіце, маўляў, так і гэтак, і ад праблемы адно дым застанецца. Гэта толькі не дужа добрасумленныя газетчыкі могуць дазволіць сабе, пабыўшы дзве гадзіны ў калгасе, нашпігоўваць артыкул банальнымі павучаннямі. Сапраўдны ж публіцыст не падмяняе спецыялістаў — ім відней, як вырашаць тое, што ад іх залежыць... Сапраўдны публіцыст толькі лічыць сваім абавязкам звярнуць увагу грамадскасці і тых самых спецыялістаў на праблемы і канфлікты, якія трэба вырашаць.

У нарысе «Лён мой, лён» выразна выявіліся і чыста літаратурныя магчымасці Веры Палтаран. Магчымасці сур'ёзныя, значныя. Бо нельга ўстрымацца ад добрай усмешкі, калі яна з мяккім гумарам прыгадвае ўспаміны свайго далёкага маленства—маленства колішняй паляшучкі—аб тым, чым быў лён для яе землякоў. Бо амаль кожны прыгаданы ў нарысе чалавек — гэта характар, гэта, калі хочаце, закончаная навела. Навела аб тупасці і подласці, калі Франя Шматко расказвае, як адпомсціў ёй за вострыя і справядлівы язык майстар Казлоўскі. Навела аб светлай дзявочай мары, калі знаёмімся мы з Жэняй Кітаевай. Журботная навела аб гаркоце жаночае адзіноты, калі бачым, як надзяваюць, ідучы на змену, мужчынскія пінжакі Стахванаўна і Ягораўна: даношваюць, берагчы няма для каго...

Цікавасць да чалавека — галоўнае ў нарысах Веры Палтаран. Яна дэкларуецца з першых старонак кнігі («От да нас часта прыязджаюць па мясу, па малаку, па птушкаферме. А вы — па чым?..» — «Як вам сказаць? Найбольш — па людзях...») і выяўляецца галерэяй замалёвак-партрэтаў у кожным нарысе. І зноў жа — замалёўкі гэтыя вабяць роздумам над складанасцю чалавечага быцця, імкненнем дакапацца да псіхалагічнай асновы ўчынку, дзеяння, узаемаадносін. Маладым журналістам і літаратарам (ды і не толькі маладым!) я б параіў пачытаць кніжку «Ключы ад сезама» хоць бы з чыста утылітарнай мэтай — павучыцца ў разумнага калегі падыходу да людзей, умельству выклікаць субяседніка на шчырасць. У названым ужо нарысе «Лён мой, лён» мяне ўразіў момант знаёмства аўтара з Ягораўнай і Стахванаўнай. Чыста жаночае: «От ужо сёння сохне, хто памыў...», — адразу выклікае чыста жаночы ж адказ: «Не кажыце! Толькі павесіш — *і гатова...*», — *і вось ужо цераз бездань маўчання* пабудаваны мост. Мост, пра які колькі разоў я колісь марна марыў, калі не прыдумваў нічога лепшага, як сесці перад патрэбным чалавекам з блакнотам у руцэ і сунуць яму рэдакцыйнае пасведчанне...

Шкада толькі, што добрая цікавасць да людзей перарастае часам у Веры Палтаран у саладжавую, ледзь не інстытуцкую замілаванасць. Яшчэ куды ні ішло, калі ў выніку—пуставата-ідылічныя бытавыя акварэлькі, як, скажам, дзе-нідзе ў нарысе «Ключы ад сезама». А вось калі, як у нарысе «За ракой Гарынню», брыгадзір жывёлагадоўчай фермы вяртаецца з дому адпачынку змучаны, худы, бо так, небарака, засумаваў па сваёй ферме, ад гэтага ўжо трохі патыхае пародыяй.

Нарыс «За ракой Гарынню», на маю думку, наогул дарэмна ўключаны ў кніжку. Многа ў ім пафасных, але не дужа прапушчаных праз сэрца сентэнцый, — а яны ў такой шчырай, па-харошаму чуллівай кнізе асабліва рэжуць вока. Ды і наогул не ўсё, што ў свой час друкавалася ў газеце ці часопісе, варта механічна пераносіць у зборнік. Мы чытаем, напрыклад, у гэтым нарысе: «У папрок камсамольскай арганізацыі калгаса і яе сакратару Мікалаю Ярмолічу трэба сказаць, што яны слаба выкарыстоўваюць бязмерна вялікія магчымасці для росту радоў камсамола...» Я не кажу ўжо, што падобныя сказы нібы вырываеш з пасрэднай газетнай карэспандэнцыі, а не з мастацкага нарыса. У канцы нарыса стаіць дата — «1957 г.». Ці варта, каб гэты папрок гучаў праз дзесяць гадоў? Актывісты, якіх дакарала нарысістка, наўрад ці ўсё яшчэ кіруюць камсамольскай арганізацыяй.

Мове ў Веры Палтаран можна толькі павучыцца. Яна багатая, густая, сакавітая. І ўсё-такі ў літаратара, які можа сказаць, што «... калі б камунебудзь з мясцовых кіраўнікоў раптам прыйшла ў галаву думка зрабіць над усім Лунінецкім раёнам дымавую заслону, то для гэтага дастаткова было б толькі адчыніць насцеж дзверы трох калгасных кантор...» — у такога назіральнага літаратара трошкі ніякавата чытаць не надта доўга шуканыя азначэнні, накшталт: «жанчына з мяккім, добрым позіркам цёмных вачэй», «мужчына з вясёлым, дабрадушным тварам», «мужчына з разумнымі, праніклівымі вачыма»...

«Мае ключы ад запаветнага сезама яшчэ недзе куюцца», — сціпла заўважае ў кнізе Вера Палтаран. Гэтую думку хочацца пашырыць: яны куюцца яшчэ для ўсяго беларускага нарыса. Але лепшыя старонкі кнігі «Ключы ад сезама» пераконваюць, што мы будзем, абавязкова будзем мець сваіх Дарашаў, Радавых, Зверавых.

Ул. МЕХАЎ.

В. Палтаран. «Ключы ад сезама». Выдавецтва «Беларусь», Мінск, 1967.

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

Канстанцін Заслонаў... Дваццаць гадоў назад гэта імя з'явілася на афішы тэатра імя Янкі Купалы. І вось гледачы зноў сустрэліся з легендарным партызанскім камандзірам.

Рыхтуючыся да 50-годдзя Савецкай улады, тэатр зноў уключыў у рэпертуар п'есу Аркадзя Маўзона. Драматург зрабіў новую яе рэдакцыю.

У свой час народны артыст СССР Б. Платонаў стварыў першы сцэнічны вобраз Заслонава. Да канца сваіх дзён разам з народнай артысткай БССР І. Ждановіч і рэжысёрам Б. Ганагам ён кіраваў пастаноўкай новай рэдакцыі п'есы. У спектаклі, як і раней, занятыя У. Дзядзюшка, С. Бірыла, З. Стома. Канстанціна Заслонава іграюць В. Тарасаў і М. Яроменка.

Прэм'ера спектакля адбылася 28 сакавіка. «Канстанцін Заслонаў» быў паказаны ў гэты дзень у сто васьмідзесяты раз.

На здымку — сцэна са спектакля. У ролі Заслонава — В. Тарасаў, у ролі Кроплі — П. Кармучін.

Фота М. МІНКОВІЧА.

Паэтычная ПАВЕРКА

Мікола КУПРЭЕЎ

БЕЛАРУСКІ ТРЫПЦІХ

1.

Стаю над Дняпром.
На слядах сваіх продкаў стаю.
Таму з экзатычнага поўдня
ляцеў—
на Радзіму, на радасць, на боль
свой
як апантаны ляцеў.

А ён пеша ішоў
дзве тысячы вёрст—
мой прадзед Ярмола.
Праз стэпы, лясы—наўпрост.
Апошнюю—сотую!—пару лапцей
ён дадому ў руках прынёс.

Яму, як і мне,
набаялі нешта
пра моры блакітныя,
стэпы раздольныя,
рэкі малочныя,
пра кубанскія пірагі—
і хацелася нам быць птахамі
вольнымі...
А з выраю ж птушкі імкнуцца
на родныя берагі.

І вярталіся мы.
Беларусы вярталіся.
На зялёнае мора сваё.
Да бульбы сваёй і жыта,
да соснаў сваіх і бяроз.
І—ці прыме Радзіма?—баяліся.

А яна, як заўжды, маўчала
і — прымала,
пыл з нас заморскі страсала,
свежай вадой абмывала,
паесці давала.

...Ведалі, ведаем:
ёсць Яна!
І нас без Яе — няма.

2.

О мая чыстая Белая Русь!
Я тысячу год да цябе ішоў.
Быў я ант, быў я смерд,
быў радзіміч, крывіч,
дрыгавіч.
Раскосым не стаў ад татара-
манголаў,
ад туркаў не стаў гарбаносым,
не стаў уніятам,
а хацеў я— і стаў:
непакорлівым,
мірным,
бела-русавалосым.
О мая чыстая Белая Русь!
Я тысячы год
цябе
ў сабе
нёс.

3.

«Зорка Венера ўзышла»...
Небам тваім
нап'юся,
зямлёю тваёй
захлынуся,
у травы твае
заб'юся.
Хай
адлятаюць у вырай гусі,
а я
застаюся! —
«Зорка Венера ўзышла»...

СЦЕЖКА

Спачатку сцежка мяне вяла.
Сярод хмызнякоў густых, праз
балота.
Ішлося лёгка,
таму што сцежка грунтоўна
зроблена—
маім дзедам пракладзена,
бацькам прытоптана.
Сюдой хадзілі яны
на працу,
на паляванне,
на войны,
у госці.
Ляжаць на сцежцы
іх мазалі,
іх любоў
і нянавісць,
пялёсткі пяшчотнасці іх
і грудкі злосці.

Таму мне ішлося лёгка.
Ды раптам сцежка звярнула
ўправа.
А мне—трэба прама.
І я пакланіўся сцежцы бацькоў,
Ідзецца цяжка.

ПІСЬМЕННІК ЗА РАБОЧЫМ СТАЛОМ

НА ЗАРУЧЫНАХ З НОВАЮ ПЕСНЯЙ...

— На далёкім ад сённяшняга дня падыходзе да першых пяцігодак пачалася цікавая і адметная творчая з'ява, якую мы завём паэзіяй Максіма Лужаніна. У шматгадовай — за сорак бярэцца — дарозе разам з краінай і часам яна расла, мужнела і сталела, адолела нялёгкія перашкоды і павароты, якіх задужа багата надарылася — ці тое, толькі слова? — на лёс яе творцы, набыла трывалую загартоўку і яшчэ больш вызначыла сваю непаўторнасць і значнасць.

Свае чытацкія ўзаемаадносіны і ўзаемадачыненні са светам лужанінскай паэзіі я паглыбіў і памножыў гэтымі вясновымі днямі, калі зноў перачытаў паэтавы кніжкі. *Зноў пажыў я ў паэтавых вёснах і зімах,* пахадзіў па дарогах яго жыцця, па шляхах яго душы і памяці, зверыў свае колішнія ўражанні з сённяшнім успрыняццем. І зноў кранула, нягледзячы на абавязковыя (як на пачатку, дык вельмі частыя) для асобных твораў агаворкі, шчырая і ўзнёслая споведзь маладосці на парозе трыццатых гадоў, зноў прывабіла няроўная па якасці, але адметнага розгаласу патрыятычная ваенная і пасляваенная лірыка, зноў, толькі цяпер яшчэ болей, паланіла паэтычная гаворка майстра — яна адкрывае сапраўднае жыццё, убачанае пільным зрокам і асэнсаванае сталай думкай...

Усё гэта падтрымала і асабістую цікавасць да пытанняў, з якімі я меўся звярнуцца да М. Лужаніна па даручэнню рэдакцыі газеты «Літаратура і мастацтва»: дазнацца, які ў яго сённяшні творчы клопат — што задумана, што напісана, як працуецца, яго думкі пра сучасную паэзію.

М. Лужаніну вядомы многія формы творчай радасці: у апошнія гады ён дамогся поспеху як празаік, кінасцэнарыст, мемуарыст, крытык. Значнасць гэтай работы адчувальная. Кніжкі «Колас расказвае пра сябе» і «Вачыма часу» аказаліся патрэбнымі і цікавымі не толькі для літаратараў, але і для шырокіх колаў чытачоў.

Але паэзія — галоўная справа М. Лужаніна. Калі я пытаюся ў Аляксандра Амвросьевіча, ці так гэта, ён пагаджаецца. Усё, над чым ён працуе, не адмяжоўваецца ад паэзіі, а судакранаецца з ёю, пранікаецца ёю, дапаўняе яе.

Прашу Аляксандра Амвросьевіча расказаць, чым ён зараз заняты, якія справы і ўражанні стасуюцца да ягонай творчай працы і што зараз знаходзіцца ўжо ў самай блізкай рабоце: на пісьмовым стале.

Трэба сказаць, штодзённых службовых і грамадскіх абавязкаў у пісьменніка нямала: праца ў сцэнарна-рэдакцыйнай калегіі студыі «Беларусьфільм», удзел у рабоце бюро секцыі паэзіі Саюза пісьменнікаў, сувязі з выдавецтвамі — рэдагаванне і рэцэнзаванне кніжак, сустрэчы і перапіска з чытачамі... Да іх дадаецца зараз і выкананне ганаровых абавязкаў дэпутата Вярхоўнага Савета рэспублікі.

Усё гэта забірае шмат часу і энергіі, аднак пісьменнік не наракае на загружанасць — усё аказваецца так ці інакш звязаным з творчасцю.

Нядаўнія сустрэчы з выбаршчыкамі ў Браслаўскім раёне далі багаты матэрыял, які добра чыніцца да задуманай кнігі пра гістарычныя змены ў жыцці Беларусі.

Калі Аляксандр Амвросьевіч расказвае пра свае іншыя абавязкі, грамадскія даручэнні, заняткі — іх сувязь з творчасцю прасочваецца выразна і несумненна, усё мае дачыненне і да таго, што зараз у яго на стале.

А на стале, сярод шматлікіх кніжак і рукапісаў, ляжаць папкі з даўно задуманымі, выношанымі і блізкімі да выканання рэчамі. Адна з іх — у прозе: «Дванаццаць вячэрніх вогнішчаў». Аўтар зачытвае кавалак уступу. Адчуваецца значная задума: пісьменнік, вяртаючыся памяццю да свежага ветру паслякастрычніцкіх перамен, хоча паказаць, як станавілася новае жыццё, адбывалася дужанне людзей і светапогляду — «калі хочаце, аўтарскага», заўважае пісьменнік.

Пачатак кнігі — недзе ў тым *далёкім і складаным* часе, калі «прасяваліся» першыя калгасы, калектывізацыя толькі распачыналася. Шмат матэрыялу ўзята з паездак пачатку трыццатых гадоў, калі пісьменніку давялося прымаць блізкі і актыўны ўдзел у стварэнні калгасаў. «Сам бог мне памог», — усміхаецца Аляксандр Амвросьевіч, паказваючы пажаўцелыя блакноты, што цудам захаваліся з даўняй пары, — у іх занатаваны ўражанні былых паездак.

Адразу пасля вайны М. Лужаніну давялося пэўны час быць ва Усходняй Германіі і бачыць, як пачыналася там станаўленне дэмакратыі, — пра гэта ён раскажа ў кнізе. Ад паездак у Чэхаславакію асталося багата матэрыялу, звязанага часткова і з вершаванай работай, — гэта таксама будуць старонкі пра станаўленне новага грамадства і загартоўку чалавека на нялёгкіх дарогах часу.

Яшчэ, дадае Аляксандр Амвросьевіч, кніга раскажа пра людзей, якія многа прычыніліся да станаўлення рэспублікі і развіцця нацыянальнай культуры — у прыватнасці, пра А. Чарвякова і М. Ляўкова, пра тое, як іхні лёс крыжаваўся з нашай літаратурай.

Спосабы і формы ўвасаблення жыцця і часу ў кнізе розныя: замалёўкі, нататкі, успаміны. Будуць дзесяткі два навел пра дзяцей, іх адносіны да свету — пра дзіцячую свядомасць, не спакушаную жыццёвым вопытам...

Хацелася б дазнацца і пра паэтычную работу М. Лужаніна. Па «Дню паэзіі 1965» я ўжо ведаю пра яго настроенасць на новую кнігу паэзіі — настроенасць, якая вылілася ў страсныя радкі строгай чаканкі:

Гэта першая кніга, якую складаў,
Быццам зроду ніколі пяра
не трымаў,
Ні трывог,
Ні растайных дарог
не было,
Нібы ў вочы снягамі жыццё
не мяло.
Гэта першая кніга,
Якую складаў,
Быццам рынула крыга,
Пайшоў ледастаў.
З рэк юнацтва ляціць неаперany
сон,
Неразменены век, дзе наперадзе
ўсё:
Хмары ўсе,
Мары ўсе,
Моры ўсе.
Цалкам свет —
Не хачу па драбку, пакрысе!
Цалкам свет —
І з буслямі на кожнай страсе.
Скрозь усюды пабуду, і словам
прайду,
Перамыю руду,
Залацінку знайду.
Самы час! Навальніца завільжыла
пыл,
І ўкапала вясёлка два сініх
слупы.
Хай сабе падбівалася ў войны
хада,
Хай сабе пракрадалася ў вокны
жуда,—
Што ліхога сустрэў,
перабыў,
перанёс,
На грудзях я не грэў,
а зладжыў
у пракос.
Не змяняю, не змяняю і мець
не хачу
Больш за вочы,
што рады касому дажджу,
Больш за крылы,
з якімі ляцеў і лячу,
Маладосць
Мела досыць
Няскончаных спраў,
Кніга ёсць.
Не сягоння яе пачынаў...

Так, М. Лужанін працуе зараз над новай кнігай паэзіі, перш за ўсё над паэмай «Як нараджаўся новы свет». Па словах аўтара, паэма і кніга «Дванаццаць вячэрніх вогнішчаў» усутыч звязаны адною думкаю: паказаць, як узняты Кастрычнікам чалавек прайшоў праз гарніла гадоў, толькі ў паэме аўтар прысутнічае і ў якасці аб'екта паказу: *«Тое, што бачылася і чулася, прапушчана праз сябе, персаніфіцыруецца праз адну асобу — ад маладых пазногцяў да сівых валасоў...»*

Аляксандр Амвросьевіч зачытвае першыя раздзелы паэмы. Калі меркаваць па іх, у паэме сінтэзуюцца ранейшыя набыткі паэта. Гэта паўнагучны, з шырокім дыханнем маналог, у якім злучаны вопыт часу з вопытам майстра слова і лёсам грамадзяніна, гэта своеасаблівае і трывалае спалучэнне інтымнай шчырасці і гераічнага пачатку, сплаў пачуццяў і роздуму. Можна спадзявацца, што пяцідзесяцігоддзе Савецкай улады паэт адзначыць творам, вартым вялікага свята.

У тым, што давялося пачуць з будучай паэмы, здаецца ўсвядомленым і ўзважаным кожнае слова. Аднак паэт не адразу згаджаецца пазнаёміць чытачоў газеты «Літаратура і мастацтва» з кавалкамі новай паэмы, гаворыць аб неабходнасці поўнай даводкі і яшчэ адной праверкі трываласці, змястоўнасці і мэтазгоднасці яе раздзелаў...

Відаць, з засяроджанаю працай над гэтым творам звязаны і меркаванні М. Лужаніна пра шляхі і перспектывы развіцця жанру паэмы — недарма ён шмат і пранікнёна гаварыў на пятым з'ездзе пісьменнікаў Беларусі пра вартасці «маналагічнай» паэмы, пра неабходнасць эпасу пачуццяў, пра адносіны традыцыйнай паэмы да сучаснага жыцця.

Адзначаючы, што зараз у нашай літаратуры моцна актывізуецца раман, і, трэба сказаць, з поспехам — не толькі ў чытацкім, але і ў прафесійным успрыманні, Аляксандр Амвросьевіч выказвае заклапочанасць сённяшнім станам паэмы. Магчыма, мяркуе ён, наша проза ўжо адхварэла на антыраман і вырашыла далейшае развіццё рамана як строга рэалістычнага традыцыйнага жанру. Форма ж паэмы зараз разбураецца. Можа гэта звязана і з роляй у сучасным грамадстве навукі, якая пакуль што, моцна ўплываючы на свядомасць людзей, больш працуе на аналіз, пахіляючы да аналізу і мастацкую літаратуру, парушаючы традыцыйныя формы мастацкага сінтэзу. Несумненна, аднак, што паэма торыць і знойдзе сваё рэчышча, — выказвае ўпэўненасць пісьменнік. Магчыма, яна знойдзе апірышча ў драме. М. Лужанін у сувязі з гэтым гаворыць і аб неабходнасці драматызацыі паэтычнага матэрыялу, аб прынцыпах драматургіі ў паэмах і вершах — часам некаторыя паэмы нагадваюць оперные лібрэта, тэкст без пачуццёвага зместу.

Максім Лужанін пільна сочыць за развіццём сучаснай паэзіі і ахвотна падтрымлівае гаворку пра яе. Яна хораша бярэцца, наша паэзія, і стараецца замацавацца на нейкіх новых пазіцыях, — у тым сэнсе, што шырэйшым і глыбейшым становіцца яе асэнсаванае пранікненне ў з'явы жыцця, адкрывае тое, што ў часе больш характэрна, — гэта, як і несумненны рост чытацкай культуры, пісьменнік адзначае з прыемнасцю. На жаль, працягвае ён, не заўсёды нам удаецца ўзяць назыўныя часу — твораў, якія б па-сапраўднаму гралі чытача, недастаткова. У нас многа граматных радкоў, але гэта не ставіць верш на ступень добрага, калі пачуццяў і думак не хапае. Відаць, праз духоўны вопыт, свядомасць, асобу не ўсё прапускаецца, ці не так прапускаецца.

Аляксандр Амвросьевіч прыгадвае радкі аднаго маладога паэта: «Хлопчыку маці каляску-ракету купляе. Хай прывыкае!» Трапна падгледжана, — зазначае ён, — але сказана не так, як хацелася б, назіранне магло б быць глыбей асэнсавана і выяўлена.

Адзнакі часу мы спрабуем прымацаваць да адзнак побыту, працягвае М. Лужанін. Гэтага, вядома, недастаткова. Ёсць больш істотнае ў часе: узровень культуры — памкненні чалавечай думкі, духоўныя каштоўнасці, створаныя часам. Без пранікнення ў духоўны свет чалавека, у сацыяльную практыку сучасніка, узброенага культурнымі набыткамі часу, цяжка рабіць выхады ў абагульненне.

*Мы як бы здаволіліся знадвор*наю тэхнікай, зазначае паэт. Закранаючы традыцыі класічнага верша, Аляксандр Амвросьевіч на прыкладзе «Новай зямлі», «Сцягу брыгады», твораў Купалы коратка вызначае гісторыю вершаваных памераў гэтых твораў, гаворыць аб неабходнасці «дапаўняць тэхніку інтанацыяй», аб сувязях паэзіі з працоўным рытмам, дзеліцца некаторымі думкамі аб перспектывах развіцця вольнага верша ў беларускай паэзіі.

Да літаратурнай змены — мы загаварылі пра самых малодшых — М. Лужанін заўсёды ставіцца з нязменнай увагай і прыязнасцю. Ён лічыць, што зараз у нашай паэзіі шмат перспектыў на падмацаванне. Побач з тымі, хто мае ўжо закончаную адукацыю і працоўную біяграфію (М. Кусянкоў, М. Купрэеў), Аляксандр Амвросьевіч называе імёны малодшых: А. Разанава, Р. Семашкевіча, Ю. Голуба — яны таксама нярэдка «дадаюць нам сваіх вачэй».

Ці не здаецца М. Лужаніну, што ў адрозненне ад папярэднікаў, якія адразу ж вызначалі біяграфічныя вытокі сваёй паэзіі, у малодшых пакуль што не прасочваецца, калі можна так сказаць, біяграфічная перспектыва? Аляксандр Амвросьевіч не бачыць у гэтым асаблівай бяды: малодшыя спрабуюць знайсці сваё месца ў часе, яго працоўным атачэнні, удумліва падыходзяць да з'яў жыцця. Гаворачы пра бясспрэчныя творчыя дасягненні малодшых паэтаў, ён азіраецца на дваццатыя—трыццатыя гады, расказвае, як няпроста было скласці зараз кніжкі, напрыклад, В. Маракова і Т. Кляшторнага — паэтаў бясспрэчна цікавых, але задужа *няроўных на сённяшні* позірк. Сёння маладыя пішуць раўней, умела карыстаюцца набыткамі паэтычнай культуры. Хіба што ў смеласці да тэмы, заўважае пісьменнік, можна аддаць перавагу першым паэтам Кастрычніка...

Што ж аслабляе, запавольвае хаду малодшых? Хацелася б большай патрабавальнасці — крытыка гэтаму, на жаль, не заўсёды спрыяе. Мы перахвальваем маладых — жадаючы ім добрага жыцця, рыхтуем пекла... Пісьменнік пагаджаецца таксама, што беларуская проза мае сёння лепшую крытыку, чым паэзія, гаворыць пра неабходнасць захоўваць у крытыцы нейкую прапорцыю паміж творчымі партрэтамі: па надрукаваных артыкулах і рэцэнзіях часта немагчыма вызначыць маштаб паэтычных з'яў, іхняе месца ў літаратурным працэсе.

Цікава расказвае М. Лужанін і пра сваю працу над перакладамі, прыгадвае даўнія сустрэчы з сябрамі па творчай рабоце, дзеліцца сваім роздумам пра ролю і месца агіткі ў нашай паэзіі. Ва ўсім, што ён гаворыць, адчуваецца любоў да сваёй справы і вялікае, нястомнае жаданне пісаць, асабліва цяпер, калі паэт «на заручынах з новаю песняй». Яго творчае самаадчуванне тое ж, што і ў колішніх радках:

На мачту, слова! Нам адчынен
шлюз.
Надзею маю аплаціць турботы,
Бо на плячах—пакуль што
недагруз.
І хопіць добрай злосці да работы.

Варлен БЕЧЫК.

Міхась ДАНІЛЕНКА

ВЯСНОВЫЯ ЭЦЮДЫ

ЯГО МУЗЫКА

Ён часта прачынаўся ноччу. У левым баку тупа ныла ад болю. Чалавек ціха падымаўся і ціха апранаўся—каб не пабудзіць дзяцей...

На двары патрэскваў мароз. Дрэвы стаялі, апушаныя інеем. Чалавек браў няхітрае дворніцкае начынне — шырокую лапату і венік — і моўчкі прымаўся за працу.

Тыя, каму трэба было ехаць ранічкою на работу, чулі, як раўнамерна шоргае яго лапата, зграбаючы снег. Працаваў ён павалі. Часта адпачываў, задумліва паглядаючы на неба, дзе адна за другой гаслі зоркі і бляднеў сярпок месяца. Глядзеў, прыціскаючы руку да грудзей: у чалавека блізка ля сэрца прытаілася смерць — маленькі асколачак нямецкай міны.

Дворнік жыў чаканнем вясны. «Дажыву, — думаў ён, — да веснавых дзён, і тады ніякі чорт мне не страшны—працягну яшчэ год, я двужыльны»...

Прыходзіў, нарэшце, час, калі вясна прывінчвала да дахаў ледзяныя штыхі. А потым, у адзін з пагодлівых дзён, яна ішла ў сапраўднае наступленне. Па вуліцах з вясёлым бульканнем несліся ручаі, гракі тлумным крыкам аглушалі наваколле. У такія дні дворнік аж да прыцемак тупаў па двары, выстукваў вадасцёкавыя трубы, прыслухоўваўся, ці не аддаецца дзе ў трубе глухім звонам лядзяш, што прытаіўся там з зімы...

Аднойчы ў чыстым па-веснавому небе над горадам праляцелі жураўлі. Яны цягнулі клін высока, час ад часу пасылаючы долу радаснае «курлы». Здавалася, адтуль, з паднябесся, падалі на зямлю гукі з дзівосных, сярэбраных труб. Чалавек стаяў у двары дома, падняўшы галаву, і слухаў жураўліныя галасы. Летуценная ўсмешка блукала па яго пасвятлелым твары. Ён праводзіў затуманеным позіркам птушыны клін, пакуль той не раставаў у бяздонным блакіце неба.

А вясна ўбіралася ў сілу. Неяк з шэрых хмар пачаў ліць спорны дождж. Ён змываў з зямлі мінулагодняе лісце, шматкі паперы, лапікі пацямнелага наздраватага снегу. І тады ў вадасцёкавых трубах, як у якім аргане, грымела дзіўная музыка. Вада булькатала, пазвоньвала, раўла. Чалавек стаяў ля дома, у якім жыў, і слухаў гэтую цудоўную музыку. Цяпер ён забываўся на дакучлівы боль, нешта радасна шаптаў засмяглымі губамі, у яго запалых вачах свяцілася шчасце.

БАРАВЫ СОН

У лесе, што падступаў да самай вёскі, часта трапляліся стогадовыя дубы. Восенню на гэтых дубах гаспадарылі мітуслівыя сойкі. Яны пераляталі з дрэва на дрэва і, яшчэ здалёк заўважыўшы чалавека, крычалі так, што хоць затыкай вушы.

За ядлоўцавай градой цягнуліся вышэйшыя мясціны. Тут высіліся стройныя, роўныя сосны. У іх густых вершалінах стаяў роўны шум. Гэта было любімае месца дзятлоў. Яны малацілі моцнымі дзюбамі шышкі, ушчаміўшы іх між расшчэлін кары. Пад такімі «кузнямі» валяліся цэлыя кучы вылушчаных шышак.

Зіма адсюль выбіралася не надта ахвотна—снегу намяло вельмі многа. З глыбокіх гурбаў тырчэлі галінкі кустоў. Дзве рабіны, што раслі на ўзлессі, да позняй восені красаваліся ярка-чырвонымі гронкамі. Сюды часцяком наведваліся драздэ — жыравалі горка-салодкімі ягадамі. Пасля тут усё заносіла снегам, і рабіны, бы тыя сіроты, пагойдвалі на сцюдзёным ветры галінамі.

Сонца ж з кожным днём падымалася ўсё вышэй і вышэй. І лясні, збіраючыся ў чарговы абход, абуваў высокія гумавыя боты: у лагчынах збіралася вада. Ляснік любіў гэтую пару абуджэння прыроды.

У адзін з чарговых абходаў ляснік знайшоў у лесе маленькія кветачкі з блакітнаватымі абводамі па краях пялёсткаў. Гэта быў баравы сон — першая вясновая кветка. Чаму так у народзе называлі кветачку на кароткім, з тоненькімі варсінкамі сцябле, — ляснік не ведаў. Ён асцярожна зрываў кветачку да кветкі — атрымліваўся сціплы букецік. Сцяблінкі кветак былі халаднаватыя, чашачкі іх не пахлі — ад баравога сну хіба толькі аддавала талым снегам. Ляснік нёс букет унучцы. Цяпер кожны раз ён прыносіў ёй лясныя гасцінцы: то бутэльку салодкага бярозавіку, то дзіўны нароставы грыб-рагачык, то шышку з дзятлавай «кузні».

Дзяўчынка сустракала дзеда ў веснічках, захутаная ў вялікую матчыну хустку.

— Дзеду, ці ёсць сёння падарунак вясны?

— А як жа, Аленка, — гудзеў ляснік. — Нештачка пераслала яна маёй унучцы. Вось — трымай...

Вечарам Аленка засынала. Снілася ёй, што не кветкі баравога сну выглядаюць на агаленых ад снегу мясцінах, а зямля расплюшчыла блакітнаватыя вочы-зорачкі — прачнулася ад моцнага сну і ўсміхаецца людзям...

Павел ШЫБУТ

БАЙКІ-КАРАЦЕЛЬКІ

НЕ ДАГАДЗІЎ

— Не разумею, чым ты людзям не дагадзіў, — пытаўся мухамор у баравіка. — Толькі паявішся — адразу зразаюць.

ЗАЙЗДРАСЦЬ

— Хобат бы мне — як слану. Тады хоць бы ў клетцы адпачыў, — марыў заяц.

ШТО ПРАЎДА, ТО ПРАЎДА

— Розуму ў мяне не адбярэш,—хваліўся асёл.

ХЛУСНЯ

— Гавораць, камары куслівыя. Хлусня!—сцвярджала чарапаха. — Нада мной, здаралася, цэлая процьма кружылася, а ніводзін не ўкусіў.

ПРОСЬБА

Трымаючы ў кіпцюрах ластаўку, коршак прасіў:

— Заспявай мне што-небудзь вясёлае.

АПРАЎДАННЕ

— Ляжачага не б'юць, — гаварыў камень бульдозеру.

ПАШАНЦАВАЛА

— Лёс не аднолькавы да ўсіх—гаварыў вулічны ліхтар, паказваючы на месяц. — Яму пашанцавала ўсперціся на неба.

НЕ ТОЕ, ДЫК ДРУГОЕ

— З тым, што ты малы, можна было б мірыцца, — гаварыў шчупак яршу. — Дрэнна другое: калючы надта.

АБУРЭННЕ

— Заціраць таленты? Не дазволю! — абуралася клякса на сцірку.

У ЧАС

Куранят па восені лічаць. Таму тхор стараўся ўлетку.

НЕ ДАЮЦЬ ХОДУ

Яго сатыры не даюць ходу Ільф і Пятроў.

НААДВАРОТ

«Не плюй у калодеж—давядзецца вады напіцца». Помнячы гэту прыказку, ён спачатку напіўся, а пасля напляваў.

НЕ ЗНАЧЫЦЬ

Калі чалавек не спрачаецца, гэта яшчэ не значыць, што ён ведае ісціну.

ДОБРАЕ СЛОВА ДЗЯДУЛІ КАРНЕЯ

ДА 85-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ К. І. ЧУКОЎСКАГА

Бадай, няма больш пісьменніка, кола чытачоў якога было б такім выключна разнастайным: бадай, няма кутка на зямным шары, дзе б не ведалі Карнея Чукоўскага. Самыя маленькія «ад двух да пяці» любяць яго вясёлыя казкі, загадкі, песенькі-лічылкі, школьнікі зачытваюцца яго аповесцю «Сярэбраны герб», нарысамі ў «Бібліятэцы прыгод». Яго мемуары «Успаміны», «Кнігі і людзі» папулярныя сярод дарослых. Таленавітага літаратуразнаўцу, даследчыка творчасці М. А. Някрасава (за кнігу пра Някрасава Чукоўскаму прысуджана Ленінская прэмія), тэарэтыка дзіцячай літаратуры высока цэняць вучоныя. Яго кнігі вытрымалі мільённыя тыражы, на іх выхоўвалася не адно пакаленне.

Творы Карнея Чукоўскага вабяць дзяцей хуткай зменай падзей, мудрагелістым перапляценнем рэальнага з фантастычным, казачным. Рэчы ў вершах Чукоўскага ажываюць, размаўляюць, злуюцца, весяляцца, танцуюць. Дзеці нібы самі трапляюць у яго казкі. Разам з доктарам Айбалітам («Доктар Айбаліт») яны робяць небяспечнае і цікавае падарожжа ў Афрыку, весела гуляюць з забаўным Бібігонам, разгадваюць загадкі, якія прыдумаў для іх дзядуля Карней — так ласкава называюць яны свайго любімага пісьменніка.

— Як вы знайшлі дарогу ў дзіцячы свет?— неяк спытала я Карнея Іванавіча.

— Перш чым напісаць казку,— адказаў ён,— я нямала памыляўся ў пошуках захапляючага, у пошуках героя маіх чытачоў. І знайшоў, лічу, правільную дарогу. Я адрокся ад дарослых і пайшоў у «дзетвару». Пераканаўся і ў неабходнасці адрадзіць найбольш любімыя дзецьмі жанры вуснай народнай творчасці. Хто з дзяцей, ледзь толькі пачне гаварыць, не прасіў старэйшых расказаць казку. Казачны свет вабіць малых і нават школьнікаў. Пасля многіх пошукаў я і прыйшоў да пераканання: народная паэзія — адзіны компас для дзіцячага пісьменніка. Казку я адстойваў усё жыццё. Для дзіцяці — гэта самая здаровая спажыва. Не ласунак, а надзённы хлеб, і ніхто не мае права адабраць гэтай здаровай спажывы, якой нічым нельга замяніць. Мае шматгадовыя назіранні пацвердзілі гэтую ісціну.

У дзіцячай перадзелкінскай бібліятэцы (Чукоўскі называе яе творчай лабараторыяй), якую пісьменнік падарыў дзецям, збіраюцца чытачы самых розных узростаў. Гэта прыгожа афармлены дзіцячы клуб, аздоблены сувенірамі, падоранымі дзецям пісьменнікамі, вучонымі, дзеячамі мастацтва, якія лабывалі тут у гасцях. Ёсць у бібліятэцы выстаўка малюнкаў. Іх прыслалі дзеці розных краін. Вялікі стэнд работы мастака Канашэвіча прысвечаны сябру малышоў Самуілу Маршаку, антарктычныя пейзажы, падораныя вучоным-палярнікам Андрэем Капіцай, здымкі, дзе паказаны сустрэчы дзяцей з італьянскім пісьменнікам Джавані Джэрманета, савецкім пісьменнікам Сяргеем Смірновым, які не толькі расказаў пра герояў Брэсцкай крэпасці, але і пазнаёміў дзяцей з некаторымі яе абаронцамі.

Тут праходзяць сустрэчы з дзецьмі, сюды часта прыязджаюць і зарубежныя прыхільнікі таленту Чукоўскага.

Карнею Іванавічу Чукоўскаму спаўняецца 85 гадоў. Але пісьменнік не старэе.

— З маімі юнымі чытачамі,— гаворыць Чукоўскі,— я адчуваю сябе іх аднагодкам. Мы ў перадзелкінскай бібліятэцы праводзім вясёлыя гутаркі кожны тыдзень. Сувязь з людзьмі не старэйшымі за дзесяцігадовы ўзрост трымае мяне на зямлі...

Чукоўскі працуе і працуе. Назапашана столькі ўражанняў, ведаў, тэм— хіба можа ён спыніць сваю работу. І вось ён задумаў выданне біблейскіх апавяданняў — старажытных міфаў, пераказаных для дзяцей. Бо малым, якія чулі пра «Ноеў каўчэг» і «Блуднага сына», трэба ведаць, што гэта такое. Рыхтуе пісьменнік выданне сваёй «Чукокалы» — гісторыка-біяграфічнага альманаха, які выйдзе ў выдавецтве «Молодая гвардия» ў серыі «Жыццё выдатных людзей», піша артыкулы пра пісьменнікаў, новыя рэчы для збору сваіх твораў...

Калі сабраць усё напісанае Карнеем Чукоўскім больш чым за шасцідзесяцігадовую літаратурную дзейнасць, атрымалася б унікальная бібліятэка з многімі тэматычнымі, жанравымі і ўзроставымі рубрыкамі. Апынуўшыся ў такой бібліятэцы, міжволі спытаеш: няўжо ўсе гэтыя забаўныя казкі, даследаванні, нарысы, аповесці, апавяданні, вершы, выдатныя пераклады зарубежнай класікі створаны адным чалавекам — пісьменнікам, паэтам, крытыкам, вучоным, ганаровым доктарам Оксфардскага універсітэта? Так, усе яны належаць Карнею Чукоўскаму, савецкаму пісьменніку, якога любяць мільёны людзей.

Тамара ЗАЛАТУХІНА. (АДН).

Красавіцкі ЭКРАН

Эксцэнтрычныя кінакамедыі Леаніда Гайдая «Пёс Барбос і незвычайны крос», «Самагоншчыкі», «Аперацыя «Ы» і іншыя прыгоды Шурыка» заваявалі сімпатыі мільёнаў гледачоў. Цяпер па сцэнарыі, напісаным сумесна з М. Слабадскім і Я. Касцюкоўскім, кінарэжысёр паставіў новую камедыю «Каўказская палонніца». У гэтым фільме мы зноў сустрэнемся са знаёмымі героямі.

Шурык цяпер збіральнік фальклору. Ён жа — удзельнік выкрадання нявесты. Ён жа — пацыент псіханеўралагічнага дыспансера. Ён жа, урэшце, — суровы мсціўца, які карае за парушэнне законаў гор. А Трус, Балбес і Бывалы цяпер «кунакі», прыяцелі жаніха, яны ж — служыцелі ў гарэме ўсходняга ўладыкі, яны ж — падсудныя на шумным судовым працэсе...

Акрамя Аляксандра Дзям'яненкі, Юрыя Нікуліна, Георгія Віцына, Яўгенія Маргунова, якіх мы ведаем па ранейшых стужках Гайдая, у фільме здымаліся Наталля Варлей, Уладзімір Этуш, Фрунзік Мкртчан.

Пушкінская аповесць «Выстрал» прыцягнула ўвагу рэжысёра Н. Трахтэнберга. На студыі «Масфільм» ён зняў стужку пад той жа назвай. Вобраз Сільвіо ўвасобіў у фільме акцёр Міхаіл Казакоў, у ролі графа зняўся Юрый Якаўлеў. У іншых ролях — Алег Табакоў, Арыядна Шэнгелая, Барыс Новікаў.

На экраны выходзіць фільм-опера «Кацярына Ізмайлава». Вось што піша пра гэтую карціну вядомы савецкі літаратуразнаўца, доктар філалагічных навук Іраклій Андронікаў:

«Я бачыў, я не раз чуў «Кацярыну Ізмайлаву». Я ведаў оперу Дзмітрыя Шастаковіча, пачынаючы з прэм'еры 1934 года. Я ведаў, на што здольны рэжысёр Міхаіл Шапіра, чаго можна чакаць ад яго вынаходлівасці, майстэрства, таленту, розуму, музычнасці і музычнай культуры. Я паважаю спявачку Галіну Вішнеўскую, дырыжора Канстанціна Сіманава, майстроў «Ленфільма», якія ўдзельнічалі ў стварэнні гэтай карціны, але таго, што на экране, я прадбачыць, прадугадаць не мог.

Кадр з фільма «Не забудзь... станцыя Лугавая».

Рэжысёр паставіў карціну не пра Кацярыну Ізмайлаву, а «Кацярыну Ізмайлаву», і зроблена гэта вельмі разумна, тонка, нова...»

Апроч Галіны Вішнеўскай, у фільме здымаліся Аляксандр Сакалоў, Мікалай Баярскі, Арцём Іназемцаў, Таццяна Гаўрылава, Вера Цітова і іншыя артысты. Вакальныя партыі выконваюць вядомыя спевакі Аляксандр Вядзернікаў, Вячаслаў Радзіеўскі, Васіль Трацціяк, Валянціна Рэка, Вера Любімава.

Мы пазнаёмімся ў красавіку яшчэ з адной работай ленфільмаўцаў — мастацкай кінастужкай «Не забудзь... станцыя Лугавая» (аўтары сцэнарыя — Іосіф Альшанскі і Ніна Руднева, рэжысёры-пастаноўшчыкі — Мікіта Курыхін і Леанід Менакер). У галоўных ролях у фільме здымаліся Ала Чарнова і Георгій Юматаў.

На Маскоўскай кінастудыі імя Горкага рэжысёрам Юрыем Ягоравым знята стужка «Не самы ўдалы дзень». У аснову фільма пакладзена аповесць Юліяна Сямёнава «Дунечка і Мікіта». Камедыйны па жанру, фільм разам з тым выклікае гледача на сур'ёзны роздум аб выхаванні дзяцей, аб адказнасці дарослых за іх лёс.

Новая кінастужка «Я ўсё помню, Рычард» створана на Рыжскай кінастудыі рэжысёрам Ралана Кальныньшам. Фільм расказвае пра лёс трох хлопцаў, мабілізаваных фашыстамі ў час акупацыі ў так званы латышскі легіён.

Кадр з фільма «Каўказская палонніца».

На экраны рэспублікі выходзяць і новая таджыкская мастацкая кінааповесць «Хасан-арбакеш», казахская «Чынара на скале» і узбекская «Насустрач сумленню».

З зарубежных кінакарцін будуць дэманстравацца: «Адны непрыемнасці» (Венгрыя), «Слова мае пракурор» (Польшча), «Цар і генерал» (Балгарыя), «Каця і кракадзіл» (Чэхаславакія), «Без надзеі» (Венгрыя), «Святы кахання» (Францыя і Румынія), «Гордыя сыны Тараумары» (Мексіка), «Тыгравая бухта» (Англія), «Яны блукалі па дарогах» (Італія).

ЗНАХОДКА

[Заканчэнне. Пачатак на 2-й стар.]

падымацца ўверх. Гледзячы на высокія гарыстыя берагі, пакрытыя бясконцай тайгою, я міжволі думаю аб тым, што наша пасудзіна — вельмі ненадзейная рэч,—няйначай, як яловая шышка, якая спрабуе плысці па рацэ ўверх, парушаючы закон прыроды.

Высока ў скале зяе ўваход у пячору. Гэта—Дзіраватая гара. Паляўнічыя расказвалі мне, як калісьці тут хаваліся ад калчакоўцаў партызаны, як аднойчы была тут жорсткая бойка, як хлопцы патапілі тут белагвардзейскі кацер. У зарасніках аснежанай чаромхі заўзята кукуюць зязюлі. Высока над намі плыве ў паднябессі арол.

— Не паспеем мы сёння дабрацца да Бурнага,—гавару я Міколу.

— А вам лепей знаць,—усміхаецца ён.— Не паспеем, дык пераначуем. Яда ёсць. А хіба ў каюце дрэнна спіцца?..

Пачало шарэць. Праехалі мы каля трыццаці кіламетраў, да Бурнага засталося не больш дзесяці, але ці прабяромся мы праз Рыжкаву шыверу? Шывера— размыты колішні вадаспад. Гэтую пастку мясцовыя паляўнічыя праходзяць уверх толькі волакам. Нават добрыя кацеры ледзь-ледзь за гадзіну прабіраюцца праз гэтае двухкіламетровае котлава.

І вось мы ў бурных хвалях. Яны кідаюцца на нашу пасудзіну, хвошчуць яе з усіх бакоў. Я ўзіраюся ў прыбярэжныя дрэвы — хачу заўважыць, ці пасоўваемся мы наперад. Сунемся не хутчэй за чарапаху. За дзесяць мінут не больш як дваццаць метраў.

Сцямнела. Мікола ўключае фары, слухае матор і хмурыцца: перагрэецца. А мы не дабраліся нават да сярэдзіны. Нічога не будзе, не дацягнем. Прыйдзецца павярнуць у вусце рэчкі Рыжкава і заначаваць, а назаўтра ранкам прарвацца праз гэта вадзяное пекла. Нездарма ж скалісты выступ называецца Чортаў клык, а астравок пасярэдзіне шыверы—Чортава пашча.

Кацер рэзка нахіляецца. Гэта Мікола разварочвае яго назад. Стралою імчымся ў вусце рэчкі Рыжкава. Прышвартоўваемся да скалістага берагу, кідаем якар. Але ён адразу ж спаўзае і падае ў ваду. Я выскокваю на бераг, каб замацаваць якар за які-небудзь выступ—зачапіць яго вунь за той вялізны камень, а другім, меншым, прыціснуць зверху, каб не сарваўся. Якраз і цямнее каля мяне такі камень. Але ці змагу я яго падняць? Ашчапераю і... што за цуда! Камень лёгкі!

— Мікола,—крычу я,—паглядзі, які я асілак!

І раптам бачу, што гэта не камень, а глыба каменнага вугалю. Мікола выкідвае на бераг трап. Я нясу кавалак вугалю на кацер. Якар зноў з'ехаў уніз. Мікола падцягвае яго да борта, ускідае трап.

— Паехалі далей!—крычыць ён.

Адпіхваемся баграмі. Зноў гудзе матор. Імчымся ўверх па рэчцы Рыжкава. І вось мы пад засенню вербалозаў. Цяпер нам непатрэбен якар. Кацер прымацоўваем канатам за каржакаватыя камель дрэва. Усё ў парадку, можам спакойна начаваць. Неба густа ўсеяна зоркамі, але ноч цёмная, бязмесячная.

Праз Рыжкаву шыверу мы прабраліся даволі ўдала і зусім рана прыехалі ў пасёлак Бурны. Паміж дрэў бялелі палаткі, трошкі вышэй стаялі новенькія баракі і дамочкі. На памост драўлянай прыстані прыбег галоўны геолаг Андрэеў і буравы майстар Кароха.

— Каб вы ведалі, чэрці паласатыя, як вы нам патрэбны. Ды не вы, а арміраваныя каронкі,—гаворыць Кароха і адразу ж пачынае нанізваць іх на вераўчыну. — Гляньце, гляньце!—абураецца часам ён, заўважаючы, што кладаўшчык Мірыенка падлажыў некалькі старых каронак.—Ну і прайдошысты чалавек!

Мне хочацца паказаць Андрэеву сваю знаходку. Выношу глыбу вугалю, кладу яе на памост.

Андрэеў укленчвае перад вугалем на калені, паварочвае яго. Пасля раптам падымаецца і абхоплівае мяне за шыю:

— Міленькі мой! Ды я ж гэты вугалёк другі год шукаю! Няма яго ні за парогам Бурны, ні тут, паблізу нашага пасёлка. У вусці Рыжкавай рэчкі знайшоў? Я ж казаў, што трэба ставіць буравыя ўздоўж Рыжкавага хрыбта, па-над Рыжкавай рэчкай! Там трэба праводзіць бурэнне!

Андрэеў трымаў руку на маім плячы і гаварыў:

— Няма больш Бурнай геалагічнай, а ёсць Рыжкаўская геалагічная партыя. Сто шчылін прабурылі, мільён рублёў страцілі, а вынікі—кот наплакаў... З заўтрашняга дня лічыце сябе работнікам Рыжкаўскага пошукавага геалагічнага атрада. Начальнікам прызначым Галіну Юр'еўну Кірэйчык. Вы будзеце ў яе намеснікам.

Я стаяў ашаломлены. Галіну Юр'еўну я крыху ведаў. Непаседлівая і няўрымслівая, яна за некалькі месяцаў работы атрымала з дзесятак падзяк і дзве вымовы. Апошнюю за тое, што ў выхадны дзень самавольна адлучылася з пошукавага атрада і два дні праблукала ў тайзе. Прынесла поўны руказак узораў жалезнай руды. За адкрыццё новага жалезаруднага месцанараджэння атрымала падзяку і ўзнагароду, за адлучку—суровую вымову...

Я любіў вечарамі бываць у палатцы Галіны Юр'еўны — слухаць, як яна дэкламавала цэламу гурту геолагаў вершы Купалы, Пушкіна і, чамусьці песні з гамераўскай «Адысеі».

І вось—буду ў яе намеснікам. Ці не адмовіцца яна ад маіх паслуг? Я ж нічога не зрабіў яшчэ. І каб не гэты кавалак вугалю...

Я ішоў па новым геалагічным пасёлку і думаў аб тым, што многія ў гэтым пасёлку, пэўна, нездаволены мною. Гэта ж разлічвалі, што тут хопіць работы на дзесятак год, а цяпер... А цяпер Андрэеў дамоўжацца таго, што ўся геалагічная партыя перабярэцца на новае месца. Утульны таёжны пасёлак апусцее. Зноў тут будуць гуляць толькі ласі і мядзведзі, а роўная вулачка зарасце хмызняком...

Новая пасада. Новая работа... Я не магу супакоіцца. Грукат парога Бурны нагадвае мне хуткі поезд, які шалёна імчыцца ў невядомую далеч.

І чамусьці прыгадаліся радкі з «Адысеі», чытаныя некалі Галінай Юр'еўнай:

Прыстаўшы да берага, на пясок карабель быстраходны ўсцягнулі;
Самі ж мы тут, на ўзбярэжжы, якое шумліва валтузілі хвалі,
Сну аддаліся ў чаканні ўсходу на неба дзянніцы.

Гляджу на гадзіннік. Пара ісці на склад—адбіраць палаткі, лапаты, кайлы, геалагічныя малаткі і іншы рыштунак.

Куток калекцыянера

МАРКІ-СУВЕНІРЫ ДЛЯ МАНРЭАЛЯ

Маскоўскай друкарняй «Чырвоны пралетарый» і свярдлоўскім аб'яднаннем «Паліграфіст» зроблены і накіраваны ў Манрэаль тэматычныя наборы марак: «50 гадоў Кастрычніцкай рэвалюцыі», «У. І. Ленін», «Космас», «Прырода і гарады СССР», «Мастацтва і архітэктура».

Вядома, што ў Канадзе жыве нямала ўкраінцаў па паходжанню. Адзін з набораў раскажа ім пра Украінскую Савецкую Сацыялістычную Рэспубліку, пра рост матэрыяльнага дабрабыту і культуры ўкраінскага народа.

Дзве тэматычныя калекцыі прысвечаны гарадам-героям — сталіцы Савецкага Саюза Маскве і Ленінграду. Маркі розных гадоў паказваюць гераічных абаронцаў гэтых гарадоў у перыяд Вялікай Айчыннай вайны, працоўныя будні масквічоў і ленінградцаў.

У Манрэаль адпраўлена таксама вялікая колькасць па-мастацку аформленых альбомаў-клясераў з маркамі на тэмы: «Вялікія людзі нашай Радзімы», «Космас», «Фауна», «Спорт».

У адной з залаў Савецкага павільёна будзе разгорнута філатэлістычная выстаўка.

Міхаіл ВАСЮНЬКІН, начальнік выдавецкага аддзела Галоўнай філатэлістычнай кантры.

(АДН).

ПАМЯЦІ СЯБРА

На пяцьдзесят пятым годзе жыцця памёр наш таварыш і сябар, старшы рэдактар Беларускага тэлебачання Дзяніс Іванавіч Наседкін.

Больш за 35 гадоў Д. І. Наседкін аддаў журналістыцы. Упершыню яго матэрыялы з'явіліся ў друку, калі былі запалены першыя домны, калі трактары пракладвалі першыя калгасныя барозны, калі над роднай зямлёй зазвінелі песні новага жыцця.

Першыя тэлевізійныя перадачы Беларускага тэлебачання былі падрыхтаваны Д. І. Наседкіным. З таго часу ён аддаваў усе свае сілы павышэнню іх ідэйна-мастацкага ўзроўню. Хвароба і смерць раптоўна абарвала жыццё аднаго з актыўных і таленавітых тэлевізійных журналістаў.

Той, хто ведаў Дзяніса Іванавіча Наседкіна, надоўга захавае памяць аб ім, як аб прынцыповым камунісце, цудоўным чалавеку, чулым і ўважлівым таварышу.

Бывай, наш дарагі сябар!

ГРУПА ТАВАРЫШАЎ.

НАШЫ ГОСЦІ

Сціплы школьны ансамбль стаў вядомы на ўвесь свет. Гэта здараецца ў наш час, калі самадзейнае мастацтва ўсё больш набліжаецца да прафесіянальнага.

З былым самадзейным, а цяпер прафесіянальным вакальна-танцавальным ансамблем польскіх гімназістак «Філіпінкі» пазнаёміліся днямі мінчане. У канцэрце прынялі ўдзел артысты польскай эстрады В. Патушынскі, Н. Урбановіч, Е. Горні і джаз-ансамбль пад кіраўніцтвам М. Вадзецкага. На нашым здымку—ансамбль «Філіпінкі».

Фота М. РУБІНШТЭЙНА.

ТЭЛЕБАЧАННЕ

31 сакавіка

Першая праграма. 11-00 — тэлевізійныя навіны (М). 11-15 — «Стандарты СССР» (М). У дні школьных канікул. 11-50 — «Незабыўная ноч». Тэлевізійны спектакль. Перадача з Днепрапятроўска. 13-00— закрыццё Тыдня дзіцячай кнігі. Перадача з канцэртнай залы імя П. І. Чайкоўскага (М). 16-45 — праграма перадач. 17-00 — «Жыве чалавек на ўскраіне». Тэлевізійны фільм (М). 17-30 — «Пад сцягамі васьмі краін». Фільм-рэпартаж (М). 18-00 — для школьнікаў. Беларускія пісьменнікі. «Янка Маўр». 18-55 — тэлевізійныя навіны. 19-15 — «Здароўе». Тэлевізійны часопіс. 19-50 — «Матч гандбалістаў». Кінарэпартаж пра міжнародную сустрэчу па ручному мячу. «ДА!» (Данія) — «Буравеснік» (Мінск). 20-00 — «Эстафета навін» (М). 21-00 — «Дзяўчына з джунгляў». Мастацкі фільм. Другая серыя. Вытворчасць кінастудыі ДЭФА. ГДР. 22-10 — да 50-годдзя Савецкай улады. Віктарына, прысвечаная развіццю радыё і тэлебачання ў БССР. Перадача 3-я. 23-00 — «Веснавое свята». Перадача з Бухарэста.

Другая праграма. 18-00 — тэлевізійныя навіны (М). 18-20 — «Усесаюзны фестываль самадзейнага мастацтва. Гуцульскія мелодыі. Перадача з Львова. 19-05 — майстры мастацтваў. Народная артыстка СССР Н. М. Ужвій (М). 20-00 — «Мы на Волзе жывём». Дакументальны фільм. 21-00— мастацтва рускага балета. Перадача з Ленінграда. 22-00 — у эфіры — «Маладосць». «Гарызонт». Перадача з Ленінграда.

1 красавіка

Першая праграма 14-55 — праграма перадач. 15-00 — для дашкольнікаў і малодшых школьнікаў. «Умелыя рукі» (М). 15-30 — для школьнікаў. «Сябар-чараўнік» (М). 16-30 — для старшакласнікаў. «Азбука кібернетыкі». Навукова-пазнавальная перадача. 17-00 — тэлевізійныя навіны. 17-15 — клуб кінападарожнікаў (М). 18-20 — «Вакол смеху». Кінапраграма (М). 19-00 — тэлевізійны тэатр мініяцюр. «Добры вечар!» (М). 20-00 — тэлевізійныя навіны (М). 20-25 — «На агеньчык». Перадача са Свярдлоўска. 21-30 — «З першым красавіка!». Канцэрт-агляд (М).

Другая праграма. 16.30 — тэлевізійныя навіны (М). 16-45—народны музей. «За ўладу Саветаў!» Перадача з Іжэўска. 17-15 —спартыўная перадача. 19-00 — дзіцячы экран. «Канец Чорнай багны», «Роўна ў тры пятнаццаць». Мультыплікацыйныя фільмы. 19-40 — «Блакітнай сцяжынкай Ак-Ідэлі». Кінанарыс. 20-05 — «Расказваюць афішы». Пра гастралёраў, якія выступяць у Мінску ў красавіку. 20-45 — «Сярэбраны трэнер». Мастацкі фільм. Вытворчасць кінастудыі імя А. П. Даўжэнкі.

2 красавіка

Першая праграма. У дапамогу завочнікам. 7-50 — «Электратэхніка». 8-20 — «Фізіка». 8-50 — «Вышэйшая матэматыка». 9-20 — «Тэхналогія металаў». 9-55 — праграма перадач. 10-00 — для школьнікаў. «Будзільнік». Перадача з Кіева. 10-30 — для школьнікаў. «Аперацыя «Сірыус-2». Перадача з Ленінграда. 11-10— для юнацтва. «Шлях у навуку». Навуковая алімпіяда. Хімія. Адказы на пытанні (М). 12-10— для дзяцей. «Пузыркі». Спектакль Тэатра юнага гледача БССР. 14-00 — першынство СССР па футболу. «Пахтакор» — ЦСКА. Перадача з Ташкента. У перапынку — «Вакол мяча» (М). 15-45 — «Музычны кіёск» (М). 16-15 — «Белыя і чорныя». Тэлевізійны шахматна-шашачны клуб. Вядзе перадачу майстар спорту СССР А. Ракітніцкі. 16-40 — «Спявае салдат». Агляд салдацкай мастацкай самадзейнасці, прысвечаны 50-годдзю Савецкай Арміі. 17-15 — «Веснавы капеж». Канцэрт рускай народнай музыкі (М). 18-00 — «Чытаюць юныя». Кароткія казкі С. Міхалкова. 18-20 — музычная шкатулка. 18-30 — кінапраграма. 20-00 — тэлевізійныя навіны (М). 20-30 — кінапанарама (М). 22-00 — літаратурны тэатр. М. Кальцоў (М).

Другая праграма. 12-10 — Усесаюзны тэлевізійны фестываль дзіцячай творчасці. Перадача з Фрунзе. 12-50 — сёння Дзень геолага (М). 13-20 — для воінаў Савецкай Арміі і Флоту. Канцэрт армейскай мастацкай самадзейнасці (М). 16-15 — «У эфіры — «Маладосць». «Гарызонт». Перадача з Ленінграда. 17-15 — «Вільям Шэкспір». Кінанарыс. 17-35 — «Эвальд Окас». Дакументальны фільм. 18-00 — Людзі з гарачымі сэрцамі». Х. Грымау (М). 18-30 — «Крылы». Мастацкі фільм (М).

ГУМАР НАШЫХ СЯБРОЎ

ЕЖЫ РОС. КАЗКІ

ДУРАНЬ, ЯКІ ПРАДАВАЎ РОЗУМ

Неяк на вуліцах Стамбула з'явіўся дурань. Ходзячы па горадзе, ён крычаў на ўсё горла:

— Розум прадаю, розум! Па даступнай цане прадаю розум! Хто купіць крыху розуму? Аказія...

Пачуўшы гэта, адзін з пешаходаў спыніўся і даў дурню манету.

— Вось ён, розум, — сказаў дурань, даючы чалавеку доўгі кій.— Калі хочаш быць мудрым, — трымайся ад дурняў не бліжэй, як на даўжыню гэтага кія.

Дык помніце: жыццёвая мудрасць заключаецца між іншым і ў тым, каб абмінаць дурняў і быць ад іх як мага далей.

ПРА ЛЬВА, ВОЎКА І ЛІСА

Аднойчы леў, воўк і ліс выйшлі разам на ловы. Ім усміхнулася паляўнічае шчасце — у іх лапы трапілі баран, авечка і ягня. Падвечар, калі ўжо змрок ахутваў зямлю, трое паляўнічых давай дзяліць здабычу. Увесь дзень у іх быў цяжкі, клапотны. Да таго ж посны — голад даймаў неміласэрна.

— Падзялі трафеі і справядліва паміж намі ўсімі, — сказаў леў воўку. — Як ты думаеш гэта зрабіць?

— О цар звяроў, — адказаў воўк, — думаю, што будзе найбольш справядліва, калі ты возьмеш барана, я — авечку, а лісу дастанецца ягня.

Не на жарты ўсхадзіўся леў, пачуўшы гэтыя словы, і, доўга не думаючы, так засмаліў воўку магутнай лапай, што ў таго аж іскры з вачэй пасыпаліся. З болю воўк нема завыў.

Тады леў звярнуўся да ліса:

— Мне здаецца, што толькі ты, ліс, найбольш справядліва падзеліш нашу здабычу. Што прапануеш?

— О цар, — азваўся ліс, — будзе найлепей, калі ты з'ясі барана на падвячорак, мы ж паможам табе авечку даесці. А ягня — ягня з'ясі на вячэру.

— Спрытнюга ты, ліс, — прамовіў леў, усміхаючыся добразычліва. — Але скажы мне, хто цябе навучыў гэтак справядліва дзяліць здабычу?

— Гэтаму я навучыўся, — адказаў ліс, — убачыўшы іскры, якія пасыпаліся ў воўка з вачэй.

КОТ-ПРАВЕДНІК

Рэч гэта неверагодная, але сапраўды мела месца, кажуць, у Канстанцінопалі. Адзін кот вырашыў парваць з ранейшымі сваімі звычкамі — не лавіць больш птушак і мышэй, стаць вегетарыянцам і пайсці ў манастыр. Пра сваё рашэнне ён паведаміў мышам, запэўніўшы, што ўжо ім нічога не будзе пагражаць з яго боку.

— Праліваць чужую кроў — гэта дзікі нораў, — сказаў кот, — які не да твару цывілізаванай і культурнай істоце. У сувязі з тым, што я стаў праведным стварэннем, больш не буду праліваць чужую кроў.

— Нават калі б ты ўжо заўтра пайшоў у манастыр, — адказалі мышы, — мы не паверым у тваю шчырасць, бо вельмі добра яе ведаем.

Пачуўшы гэта, кот уздзеў на сябе лахманы паломніка, абсыпаў сябе попелам. Але дэманстрацыя зусім не падзейнічала на мышэй.

— Ох і лайдак, — сказалі яны,— бачым цябе наскрозь, нават праз гэтыя лахманы.

Тады кот, прыкінуўшыся нежывым, лёг на сцежцы, па якой хадзілі мышы. Але яны сказалі на гэта:

— Нягоднік! Пакуль з твае скуры мы не зробім сабе муфты, да таго часу не паверым, што ты кінуў свае шальмоўскія звычкі.

Пераклаў з польскай мовы М. КЛЫШКА.

— Ну, а цяпер кажыце смела, як жа сапраўды было з тым замахам на прэзідэнта?...

Малюнак Юльюша ПУХАЛЬСКАГА. («Шпількі»).

Дыялогі

— Гэта вы выцягнулі майго сына з рэчкі, калі ён тапіўся?
— Я.
— А дзе яго шапка?

— Адкуль у цябе гузак на галаве і сіняк пад вокам?
— Гузак з'явіўся пасля таго, як жонка даведалася, што ў мяне ёсць другая жанчына, а сіняк, калі гэта жанчына дазналася, што ў мяне ёсць жонка.

Аднаго гараджаніна заспела ноч у незнаёмай вёсцы. Шукаючы начлегу, ён пастукаў у дзверы канцавой хаты і так адрэкамендаваўся гаспадару:
— Я прафесар, доктар, інжынер і публіцыст Яніч.
— У мяне можа пераначаваць толькі адзін чалавек, астатнія трое хай пашукаюць прытулку ў іншым месцы.

— Вы гаворыце, калі спіце?
— Не, доктар. Я гавару, калі іншыя спяць. Я прафесар і чытаю лекцыі.

— Пацалуй мяне так яшчэ раз, і я буду тваёй назаўсёды.
— Дзякуй богу, што ты мяне папярэдзіла!

АФІЦЫЯНТ.
— Калі вы зараз жа не разлічыцеся, я паклічу міліцыянера.
НАВЕДВАЛЬНІК.
— Вы думаеце, ён гэта зробіць за мяне?

— Вы, відаць, з вялікім задавальненнем наведваеце мастацкія выстаўкі?
— Я гэтага не сказаў бы.
— Але ж вы не прапускаеце ніводнай.
— Што рабіць, я крытык.

— Колькі каштуюць гэтыя яйкі?
— Сто дзінараў за дзесятак, ну а пабітыя магу аддаць вам па восемдзесят.
— Добра, набіце мне сотню.

— У апошні час паміж мной і жонкай часта даходзіць да вострых сутычак, — скардзіцца пацыент урачу.
— Ну, гэта лёгка паправіць. Паедзьце з ёю, напрыклад, на мора.
— Бескарысна, мілы доктар, яна ўмее добра плаваць.

МУЖ.
— Я табе катэгарычна забараняю адразаць косы.
— Вось як?! А ты пытаўся ў мяне дазволу, калі пачынаў лысець?

Пераклаў з сербска-харвацкай мовы Я. САМАСЕЙКА.

Міласлаў Швандрлік. Жонка і шляхціц Брտань з Альбрамовіч

Мая жонка піша дысертацыю на гістарычную тэму. Грамадства дало ёй адукацыю і добрага мужа — я стараюся не перашкаджаць яе навуковым заняткам, даследаванням гістарычных узаемасувязей. Але, з другога боку, я ўсё-такі думаю, што яна магла б залатаць мне штаны.

— Ты, вядома, жанчына адукаваная, — кажу я ёй, — і ў сваіх навуках разбіраешся. Пра дзяцінства Вальдштэйна ты ведаеш болей, чым я пра нашых футбалістаў. Але дзірка ў штанах патрабуе прафесіянальнага ўмяшання.

— Я якраз маю важкія доказы, — адказвае мне жонка, — што шляхціц Ян Брտань з Альбрамовіч сваю жонку забіў. Калі мне яшчэ ўдасца падмацаваць мае здагадкі адпаведнымі дакументамі, то, разумееш, гэта будзе сапраўднае адкрыццё. Ты лепей не перашкаджай мне займацца навукай і адзень другія штаны.

— Вядома, — кажу я, адзяваючы другія штаны, — табе, інтэлігентнай жанчыне з дыпломам, гістарычныя гіпотэзы бліжэй, чым латанне штаноў. Добра, можаш сабе займацца навукай толькі не забудзь адпрасаваць мне кашулю!

— Мне яшчэ трэба даследаваць Альбрамовічы ў эпоху Рэнесансу і ранняга барока, падабраць і праштудзіраваць усе даступныя матэрыялы. І паколькі навука патрабуе ахвяр, адпрасуй сваю кашулю сам або папрасі сваю неадукаваную маці.

— Цудоўная ідэя, — згадзіўся я. — У мяне закрадваецца падазрэнне, што ты не збіраешся і гатаваць, бо нейкі Брտань з Альбрамовіч табе даражэй, чым уласны муж. Што ж, я паабедаю ў буфеце.

— Можа я памыляюся, і жонка Брտаня ўтапілася ці памерла ад нейкай хваробы, — цягнула сваё жонка, — але ж пра гэта нідзе не сказана. Праўда, яна была прыгожая, але ж характару спакойнага, набожная, так што наўрад ці можна дапусціць здраду. Чым жа тады абгрунтаваць такі раптоўны выбух гневу Бртаня? Але пастой: можа, Брտань сам завёў каханку і проста хацеў пазбавіцца ад жонкі?

Я пайшоў у буфет па каўбасу з цыбуляй. Калі я вярнуўся, жонка пакавала чамаданы.

— Еду ў Альбрамовічы, — сказала яна, — бо толькі там, на месцы, выкарыстаўшы ўсе даступныя крыніцы, я змагу дакладна ўстанавіць прычыну смерці Злішкі Брտаневай.

— Добра, — кажу я, — у інтарэсах навукі і я на тыдзень перабяруся да маці.

— Можаш там пабыць і болей, — не пярэчыць жонка. — Я прыеду дні праз чатыры, але потым я буду пісаць пра Бртаня, і мне патрэбны будуць спакой і цішыня.

Пацалаваўшы мяне на развітанне, жонка паехала ў Альбрамовічы. А я пайшоў да маці, якая з самага пачатку лічыла мой шлюб памылкай.

— Няшчасны мой хлопчык, — ледзь не плакала яна. — ну падумай, на якое ліха ў сямейным жыцці навука! Жанчына павінна мужу і згатаваць, і памыць, і ўсяляк яму дагадзіць. А гэтая ж любіць цябе меней, чым самага апошняга з дынастыі Пршэмысловічаў!

— Гелена ў мяне неблагая, — прабаваў я абараніць жонку.

— Можа, яна і неблагая, — дапускала маці, — але для сямейнага жыцця не падыходзіць. Вядома, ёсць жанчыны, якія не маюць ніякага ўяўлення пра Вялікамараўскую імперыю, але затое як з мужам умеюць жыць! І, між намі кажучы, добрая катлета заўсёды лепш, чым другая пражская дэфенестрацыя. Калі б я твайму тату замест свіной грудзінкі падала інфармацыю пра Ладзіслава Пагробака, дык ён бы выгнаў мяне з хаты. Але цяперашнім жонкам усё сходзіць з рун!

На гэтую тэму маці чытала мне лекцыі дзён чатыры. Дарэмна я даводзіў, што для грамадства важней навуковая праца маёй жонкі, чым яе кулінарныя дасягненні. Маці не хацела мяне і слухаць.

Праз чатыры дні я вярнуўся дадому, і там мяне чакаў самы неверагодны сюрпрыз: уся кватэра ззяла чысцінёй, кашулі былі адпрасаваны, штаны залаплены. З духоўкі даносіўся пах смажанага кураняці.

Я ўшчыпнуў сябе за шчаку, каб прачнуцца.

— Што... што здарылася? — заікаючыся, вымавіў я.

Дысертантка міла ўсміхнулася мне, але не адказала на пытанне.

Толькі праз некалькі месяцаў, прачытаўшы яе дысертацыю, я ўсё зразумеў. Шляхціц Ян Брտань закалоў сваю жонку Злішку з той прычыны, што была яна лянівая, нядбайная і забыла зашыць яму камзол.

Пераклаў з чэшскай мовы А. МАЖЭЙКА.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, Г. М. БУРАЎКІН (намеснік галоўнага рэдактара), А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, Т. А. ДУБКОВА, Г. М. ЗАГАРОДНІ, В. Ул. ІВАШЫН, А. М. КАШКУРЭВІЧ, В. Б. ЛАДЫГІНА, П. М. МАКАЛЬ, А. Н. МАРЦІНОВІЧ, Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, З. Ф. СТОМА, М. Г. ТКАЧОЎ, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 3-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі — 3-22-04, аддзела культуры — 3-22-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04, карэспандэнцкага пункта ў Гомелі — 2-70-83, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Друкарня выдавецтва «Звязда»
Індэкс 63856. АТ 16643